

**Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi konkurssilain
sekä takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain
24 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että konkurssilakiin lisätään säännös velallisen itsekriminointisuojusta. Säännöksessä määritettäisiin itsekriminointisuojan ulottuvuus konkurssinnettelyssä. Tämä on tarpeen, koska Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, johon myös korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö osin perustuu, on luonteeltaan tapauskohtaista, minkä vuoksi siitä on vaikeaa johtaa yleistä oikeusohjetta.

Lakiehdotuksen mukaan velallinen, joka on rikoksesta epäiltyä esitutkinnassa tai syytöksessä, ei olisi velvollinen antamaan pesähoitajalle konkurssilain edellyttämiä tietoja niistä seikoista, joihin epäily tai syyte perustuu.

Pesähoitajille pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta varojen puutteeseen raukeavissa konkurssissa valtion varoista maksettavan palkkion ja kustannusten korvauksen enimmäismäärää ehdotetaan korotettavaksi.

Konkurssilakiin ehdotetaan myös otettavaksi säännös siitä, että pesähoitajan tulisi tarvittaessa syyttäjälle toimitettavan velallisselvityksen sijaan tehdä tietyistä pesäselvi-

tyksessä ilmenneistä rikosepäilyistä ilmoitus poliisille. Tavoitteena on muun muassa tehostaa harmaan talouden torjuntaa asettamalla pesähoitajalle tietyin edellytyksin velvollisuus rikosilmoituksen tekemiseen myös varattomuuteen raukeavassa konkurssipesässä. Tehtävästä aiheutuvan lisätyön korvaamiseksi ehdotetaan, että siitä voitaisiin tuomioistuimen päätöksellä maksaa valtion varoista erillinen palkkio. Syyttäjän läsnäoloa konkurssiain istunnossa koskeva säännös kumottaisiin, eikä syyttäjälle myöskään enää automaattisesti toimitettaisi velallisselvitystä.

Konkurssilakiin otettaisiin täsmentävä säännös siitä, että julkisselvittäjän tehtäviin kuuluu päätösvallan käyttö pesässä. Takaisinsaannista konkurssipesään annettua lakia muutettaisiin niin, että takaisinsaantikanteen määräaika olisi yksi vuosi laskettuna konkurssin alkamisesta.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian, kuitenkin aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta 2013.

Esitys liittyy valtion vuoden 2013 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 NYKYTILA.....	4
1.1 Tietojenantovelvollisuus konkurssissa.....	4
1.2 Itsekriminointisuoja.....	5
Yleistä.....	5
Perustuslaki.....	5
Kansainväliset sopimukset.....	5
Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö.....	5
Korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö.....	7
1.3 Rikosilmoitus konkurssissa.....	8
2 NYKYTILAN ARVIOINTI.....	9
2.1 Itsekriminointisuoja.....	9
2.2 Rikosilmoitus konkurssissa.....	9
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	10
3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot.....	10
Itsekriminointisuoja.....	10
Rikosilmoitus konkurssissa.....	11
Pesähoitajan palkkio ja kustannukset.....	12
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	12
Itsekriminointisuoja.....	12
Rikosilmoitus konkurssissa.....	14
Pesähoitajan palkkio ja kustannukset.....	14
Muut ehdotukset.....	15
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	15
5 ASIAN VALMISTELU.....	16
5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto.....	16
5.2 Lausuntopalaute.....	17
5.3 Jatkovalmistelu.....	17
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	18
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	19
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	19
1.1 Konkurssilaki.....	19
4 luku Velallisen asema konkurssissa.....	19
7 luku Menettely tuomioistuimessa.....	21
9 luku Konkurssipesän selvitys ja velallisen kirjanpito.....	21
10 luku Konkurssin raukeaminen.....	21
11 luku Julkisselvitys.....	22
14 luku Konkurssipesän hallinto.....	22
1.2 Laki takaisinsaannista konkurssipesään.....	23
2 VOIMAANTULO.....	24
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	24
LAKIEHDOTUKSET.....	25
1. Laki konkurssilain muuttamisesta.....	25
2. Laki takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain muuttamisesta.....	27

LIITTEET	28
RINNAKKAISTEKSTIT	28
1. Laki konkurssilain muuttamisesta	28
2. Laki takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain muuttamisesta.....	32

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Tietojenantovelvollisuus konkurssissa

Taloudellisten veloitteiden tehokas täytönpano yhteiskunnassa edellyttää, että velallinen tai muutoin maksuvelvollinen voidaan pakkokeinoin, esimerkiksi sakon uhalla, velvoittaa antamaan menettelyn toteutumisen kannalta tarpeellisia tietoja viranomaisille tai muille menettelyn toteutumisesta vastaaville henkilöille. Vastaavasti tietojen antamatta jättäminen tai väärien tietojen antaminen voidaan säätää rikoksena rangaistavaksi.

Konkurssilain 4 luvun 5 §:ssä säädetään velallisen myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuudesta konkurssissa.

Velallisen on myötävaikutettava siihen, että pesänhoitaja voi suorittaa hänelle kuuluvat tehtävät ja saattaa konkurssimenettelyn asianmukaisesti päätökseen. Velallisen tulee erityisesti huolehtia siitä, että pesänhoitaja saa pesään kuuluvan omaisuuden ja velallisen käyttämät toimitilat hallintaansa sekä pääsyn velallisen tietojärjestelmiin.

Velallisen tulee antaa pesänhoitajalle pesäluettelon laatimista varten tarpeelliset tiedot konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta ja konkurssisaatavista sekä muut tämän tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Konkurssilain perusteluissa (HE 26/2003 vp, s. 62—63) todetaan, että ilmoitusvelvollisuus on laaja ja se koskee pesäluetteloon merkittävien tietojen lisäksi kaikkia sellaisia tietoja, joita pesänhoitaja tai velkojat pyytävät ja velallinen voi antaa. Jos velallisen omaisuutta on muualla kuin velallisen toimitiloissa, esimerkiksi velallisen kotona tai ulkomailla, velallisen on ilmoitettava omaisuuden sijaintipaikka ja annettava muut tarpeelliset tiedot pesänhoitajalle omaisuuden haltuunottoa varten. Tietojenantovelvollisuutta ei ole rajattu vain pesänhoitajan pyytämiin tietoihin. Velallisen on oma-aloitteisesti ilmoitettava sellaiset seikat, jotka velallisen tietten voivat olla pesänhoitajan tehtävien suorittamiseksi tarpeen.

Konkurssilain 4 luvun 6 §:n mukaan velallisen on vahvistettava allekirjoituksellaan pesäluettelo oikeaksi. Pesänhoitajan vaatimuksesta tuomioistuin voi määrätä, että velallisen on pesäluettelon allekirjoittamisen sijasta vahvistettava pesäluettelo oikeaksi tuomioistuimessa.

Konkurssilain 4 luvun 11 §:ssä säädetään pakkokeinoista velallista kohtaan. Jos velallinen laiminlyö 5 §:ssä säädetyn myötävaikutus- tai tietojenantovelvollisuutensa niin, että pesänhoitaja ei kykene hoitamaan tehtäväänsä asianmukaisesti, tai jos velallinen kieltäytyy vahvistamasta pesäluetteloita oikeaksi taikka antamasta 6 §:n nojalla tietoja pesäluetteloita varten, tuomioistuimen on pesänhoitajan vaatimuksesta määrättävä velallinen sakon uhalla täyttämään velvollisuutensa. Jollei velallinen viivytyksettä täytä velvollisuuttaan, hänet on tuomittava uhkasakkoon. Jos velallinen jatkaa niskoitteluaan tuomitusta uhkasakosta huolimatta, tuomioistuin voi pesänhoitajan vaatimuksesta määrätä velallisen vankeuteen (ns. painostusvankeus), kunnes hän täyttää velvollisuutensa.

Jos velallinen tahallisesti vahvistaa väärän tai harhaanjohtavan pesäluettelon taikka antaa väärää tietoa pesänhoitajalle, se on rangaistavaa rikoslain (39/1889) 39 luvun 2 tai 3 §:ssä tarkoitettuna velallisen petoksena (HE 26/2003 vp, s. 64).

Konkurssilaissa ei ole säännöksiä siitä, miten toimitaan silloin, kun konkurssivelallisella on oikeus pysyä vaiti konkurssimenettelyssä, esimerkiksi kieltäytyä antamasta tietoja pesäluetteloita varten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa turvattu, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin kuuluvan niin sanotun itsekriminointisuojaan perusteella.

Pesän selvittämisen yhteydessä pesänhoitajan tulee konkurssilain 9 luvun 2 §:n mukaan selvittää, liittyykö velallisen konkurssia edeltävään toimintaan rikoksia. Pesänhoitajan on selvitettävä myös muita mahdollisia rikoksia kuin sellaisia, joissa pesä on asianomistajana. Esimerkiksi konkurssilain 9 luvun 2 §:n 3 kohdan selvitykset johtavat usein kirjanpitorikoksen esitutkintaan. Varattomissa pesis-

sä pesänhoitajalta ei kuitenkaan käytännössä ole edellytetty niin pitkälle menevää asioiden selvittämistä kuin olisi mahdollista ja tarpeellista.

1.2 Itsekriminointisuoja

Yleistä

Itsekriminointisuoja tarkoittaa, että rikoksesta epäillyllä ei ole velvollisuutta edistää oman syyllisyytensä selvittämistä. Rikoksesta epäillyllä on oikeus vaieta ja olla vastamatta kysymyksiin eikä hänellä ole totuusvelvollisuutta esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

Periaate merkitsee myös, että rikoksesta epäiltyä tai syytteessä olevaa ei saa pakottaa tai painostaa myötävaikuttamaan omalla toiminnallaan syyllisyytensä selvittämiseen.

Itsekriminointisuoja ei ulotu koskemaan laissa säädettyä velvollisuutta antaa muussa kuin rikosoikeudellisessa menettelyssä tietoja teoista, jotka mahdollisesti täyttävät rikoksen tunnusmerkistön, mutta joiden osalta henkilö ei ole tietoja vaadittaessa rikoksesta epäillyn asemassa.

Periaate itsekriminointisuojusta ei ole ehdoton.

Perustuslaki

Periaate itsekriminointisuojusta katsotaan sisältyvän perustuslain oikeusturvaa koskevaan 21 §:ään. Perustuslain itsekriminointisuojan osalta ei ole itsenäistä oikeuskäytäntöä.

Kansainväliset sopimukset

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (jäljempänä *KP-sopimus*) 14 artiklan 3 kappaleen g kohdan mukaan rikossyytettyä tutkittaessa ketään ei saa pakottaa todistamaan itseään vastaan tai tunnustamaan syyllisyytensä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (jäljempänä *ihmisoikeussopimus*) 6 artiklassa säädetään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Artiklan 1 kappale sisältää perussäännöt. Sen mukaan jokaisella on oikeus

kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä.

Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ei nimenomaisesti määrätä itsekriminointisuojusta. Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimen (jäljempänä *ihmisoikeustuomioistuin*) ratkaisukäytännön mukaan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen turvaama oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuitenkin sisältää myös periaatteen itsekriminointisuojusta.

Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

Ihmisoikeussopimuksen määräysten sisältö konkretisoituu ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen välityksellä. Ihmisoikeustuomioistuin kuitenkin kytkee vahvasti ratkaisujensa asiaperustelut kulloisenkin jutun yksityiskohtiin. Juttujen yksityiskohdat ovat siten varsin merkityksellisiä. Tämä vaikeuttaa yleisluonteisten johtopäätösten tekemistä niistä tekijöistä, joita tulee punnita esimerkiksi itsekriminointisuojan sisältöä ja ulottuvuutta arvioitaessa.

Kuten edellä on todettu, itsekriminointisuojan periaatteesta seuraa, ettei rikoksesta epäiltyä tai syytteessä olevaa saa pakottaa tai painostaa myötävaikuttamaan omalla toiminnallaan syyllisyytensä selvittämiseen. Epäiltyä tai syytettyä ei saa pakkokeinoin velvoittaa kertomaan sellaisia seikkoja, jotka voivat todentaa hänen syyllisyytensä rikosasiassa.

Koska itsekriminointisuoja on henkilöllä, joka on rikoksesta epäilty, ajankohta, jolloin rikosasia katsotaan tulleen vireille, on keskeinen itsekriminointisuojan ajallista ulottuvuutta arvioitaessa. Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä rikossyyte katsotaan lähtökohtaisesti tulleen vireille ajankohtana, jolloin toimivaltainen viranomainen, esimerkiksi poliisi, antaa epäillylle virallisen ilmoituksen siitä, että hänen väitetään tehneen rikoksen. Tällöin epäilystä tulee syytetty ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan tarkoittamassa itsenäisessä merkityksessä. Rikossyyte voidaan myös katsoa tulleen vireille ajankohdantana, jolloin henkilön asemaan on alkanut

vaikuttamaan olennaisesti jokin muu toimenpide, jonka voidaan katsoa sisältävän väitteen siitä, että hän on syyllistynyt rikokseen. Esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimen tuomiossa Eckle v. Saksa (valitus 8130/1978, tuomio 15.7.1982) rikossyyte katsottiin tulleen vireille silloin, kun esitutkinnan alkamisesta johtuvat toimenpiteet olivat tulleet epäillyn tietoisuuteen ja alkanee vaikuttaa hänen asemaansa, vaikka hänelle ei ollutkaan vielä virallisesti ilmoitettu rikosepäilystä. Tapauksessa rikossyyte katsottiin tulleen vireille, kun useita todistajia oli haastateltu epäiltyyn kohdistuneista rikosväitteistä ja epäily oli tullut tietoiseksi näistä haastatteluista ja ne olivat alkanee vaikuttaa hänen asemaansa.

Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiossa Weh v. Itävalta (valitus 38544/1997, tuomio 8.4.2004) todetaan, että itsekriminointisuoja voidaan loukata kahdenlaisissa tilanteissa. Itsekriminointisuojan loukkauksesta on kysymys tapauksissa, joissa pakkoa, esimerkiksi uhkasakkoa tai painostusvankeutta, käytetään tietojen saamiseksi rikoksesta, josta henkilö on ihmisoikeussopimuksessa tarkoitettulla tavalla syytetty. Näissä tapauksissa loukataan itsekriminointisuojan ydinaluetta eli epäillyn oikeutta pysyä vaiti tai olla kertomatta totuutta häntä koskevassa rikosasiassa. Koska itsekriminointisuoja sanotussa tilanteessa on muista seikoista riippumaton, sen sovellettavaksi tuleminen ei esimerkiksi edellytä, että pakolla saatuja tietoja sittemmin käytettäisiin rikosasiassa. Pakottamiskiellolla turvataan, ettei ketään voida pakkokeinoin saadun tunnustamisen perusteella tuomita rikoksesta.

Pakottamiskiellosta ei kuitenkaan voida johtaa sitä, ettei henkilöitä saada muissa kuin rikoksen tutkimiseen liittyvissä menettelyissä pakkokeinoin velvoittaa ilmoittamaan tietoja. Niin luonnolliset kuin oikeushenkilötkin ovat esimerkiksi velvollisia pakkokeinojen ja rangaistuksen uhalla antamaan verottajalle tietoja verotusta varten tai pesähoitajalle tietoja konkurssipesän selvittämistä varten. Näissä menettelyissä ei pyritä rikosvastuun selvittämiseen, eivätkä ne siksi ole ristiriidassa itsekriminointisuoja koskevan periaatteen kanssa.

Ihmisoikeustuomioistuimien on esimerkiksi katsonut, ettei Yhdistyneessä kuningaskun-

nassa käytössä oleva menettely, jossa erityiset kauppa- ja teollisuusministeriön nimeämät selvitysmiehet (DTI-selvitysmiehet) laativat selvityksiä epäselvistä yrityskaupoista ja vastaavista taloudelliselta merkitykseltään mittavista elinkeinoelämän tapahtumista, ole ristiriidassa ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kanssa (ks. Saunders v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 17.12.1996, Fayed v. Yhdistynyt kuningaskunta, valitus 17101/90, tuomio 21.9.1994 sekä I.J.L. ja muut v. Yhdistynyt kuningaskunta, valitus 29522/95, tuomio 19.9.2000). DTI-selvitysmiesten toimivalta tutkia yritysten toimia on laaja ja heillä on esimerkiksi oikeus haastatella kulloinkin kysymyksessä olevien yritysten vastuhenkilöitä. Vastuuhenkilöillä on haastatteluissa kahden vuoden painostusvankeuden uhalla velvollisuus vastata totuudenmukaisesti selvitysmiesten esittämiin kysymyksiin.

Ihmisoikeustuomioistuimien on tapauksessa Allen v. Yhdistynyt kuningaskunta (valitus 76574/01, päätös 10.9.2002) todennut, että pakkokeinoilla vahvistettu velvollisuus antaa tietoja veroviranomaisille veronkantoa varten ei ole ristiriidassa ihmisoikeussopimuksen itsekriminointia koskevan periaatteen kanssa. Päätöksessä todetaan, että verovelvollisille asetettu velvollisuus pakkokeinojen uhalla ilmoittaa tuloistaan ja varallisuudestaan on sopimusvaltioiden verojärjestelmissä tavanomainen piirre, ja että olisi vaikea nähdä miten verotusjärjestelmä voisi toimia tehokkaasti ilman tätä velvollisuutta. Lisäksi päätöksen perusteluissa todetaan, että vaikka valittaja mahdollisesti oli valehdellut veroviranomaisille siitä syystä, että halusi estää veroviranomaisia saamasta tietoa sellaisesta toiminnasta, joka mahdollisesti voisi olla rikollista ja näin johtaa rikossyytteen, itsekriminointisuoja koskevaa periaatetta ei voida tulkita siten, että se antaisi yleisen koskemattomuuden kaikille toimille, joilla pyritään välttämään veroviranomaisten selvityksiä.

Myös tuomiossa I.J.L. ja muut v. Yhdistynyt kuningaskunta ihmisoikeustuomioistuimien on todennut, että itsekriminointisuoja ei takaa rikoksesta epäillylle suoja syytteen nostamista vastaan, vaan sen tarkoituksena on varmistaa syytetyn oikeus oikeudenmukai-

seen oikeudenkäyntiin tilanteessa, jossa hän on rikoksesta syytettynä (ks. kohta 101).

Tuomiossa *Weh v. Itävalta* ihmisoikeustuomioistuin toteaa, että oikeus olla vaiti tai antaa totuudenvastaisia tietoja ei tule sovellettavaksi tilanteessa, jossa tietojenantovelvollista henkilöä vastaan ei ole vireillä rikossyytettä eikä myöskään ole ennakoitavissa, että rikossyyte olisi tulossa vireille (kohta 45). Siitä, että sanktiouhalla annetuista tiedoista saattaisi käydä ilmi sellaisia toimia, jotka voivat myöhemmin johtaa syytteeseen, ei seuraa, että itsekriminointisuoja tulisi sovellettavaksi. Tältä osin ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö on suhteellisen yksiselitteinen ja esimerkiksi tapauksessa *Weh* ihmisoikeustuomioistuin katsoi, ettei valittaja ollut ollut rikoksesta epäiltynä silloin, kun hänet sakon uhalla velvoitettiin antamaan tietoja ylinopeutta ajaneen auton kuljettajasta.

Ihmisoikeustuomioistuin on tuomiossa *Weh v. Itävalta* kuitenkin todennut, että itsekriminointisuoja voi tulla loukatuksi myös muissa kuin itsekriminointisuojan ydinalueilla. Itsekriminointisuoja voi tulla loukatuksi tilanteessa, jossa tietoja, joita on saatu 6 artiklan 1 kappaletta loukkaamatta pakkokeinoja käyttäen rikosprosessin ulkopuolisessa hallinnollisessa tai muussa vastaavassa menettelyssä, on sittemmin käytetty todistena myöhemmässä rikosasiassa.

Ihmisoikeustuomioistuin on tältä osin viitannut ratkaisuunsa asiassa *Saunders v. Yhdistynyt kuningaskunta*, jossa se katsoi, että DTI-selvitysmiesten haastatteluista tehtyjä puhtaaksi kirjoitettuja tekstejä (*transcripts*) ei olisi saanut käyttää todistena valittajaa vastaan haastattelun aiheena olevia tekoja koskevassa rikosoikeudenkäynnissä. Merkitystä ei siis ollut sillä, ettei menettely, jossa valittajaa oli pakkokeinojen uhalla velvoitettu kertomaan taloudellisista toimistaan, sinänsä ollut ristiriidassa itsekriminointisuoja koskevan periaatteen kanssa. Kun valittajan antamia lausuntoja sittemmin käytettiin rikosasiaa koskevassa oikeudenkäynnissä häntä vastaan, ihmisoikeustuomioistuin katsoi itsekriminointisuoja koskevan periaatteen tulleen loukatuksi. Ihmisoikeustuomioistuin on päätenyt samaan tulokseen asiassa *I.J.L. ja muut v. Yhdistynyt kuningaskunta*.

Tulkinnan merkitys suhteessa Suomen konkurssimenettelyyn lienee Yhdistyneessä kuningaskunnassa käytössä olevan selvitysmenettelyn erityispiirteiden vuoksi vähäinen.

Ihmisoikeustuomioistuin ei myöskään ole antanut ratkaisua, jossa se olisi todennut, että sanktiouhan alla annettuja tietoja yrityksen kirjanpidosta, maksuliikenteestä ja pankkitileistä ei voisi hyödyntää myöhemmässä kirjanpitorikosta koskevassa esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Ratkaisusta asiassa *Allen v. Yhdistynyt kuningaskunta* on sen sijaan pääteltävissä, että näitä tietoja voidaan käyttää mahdollista rikosta selvitettyä.

Edellä selostetun perusteella voidaan lähtökohtana pitää sitä, että laillisesti hankittuja tietoja voidaan hyödyntää myöhemmässä rikosoikeudellisessa menettelyssä. Jos esimerkiksi konkurssimenettelyssä tulee ilmi tekoja, jotka täyttävät esimerkiksi velallisen epärehellisyyden tunnusmerkistön, tekoja koskevia tietoja saadaan käyttää myöhemmässä esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja rikosprosessissa siitäkään huolimatta, että tiedot on annettu pakkokeinojen uhalla. Tämä kuitenkin edellyttää, ettei tietojen antamiseen velvoitettu henkilö ole ollut epäiltynä rikoksesta tietoja annettaessa.

Korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2009:80 koskee oikeutta jättää kertomatta tietoja konkurssimenettelyssä. Velallisen epärehellisyydestä syytteessä ollut henkilö oli jättänyt ilmoittamatta osan omaisuudestaan pesäluetteloon. Vastaja katsoi, että varojen ilmoittaminen olisi myötävaikuttanut velallisen epärehellisyyttä koskevan rikoksen selvittämiseen. Koska ilmoittamatta jääneet tiedot olivat yhteydessä samanaikaisesti vireillä olleeseen rikosasiaan, vastaajalla oli ollut oikeus itsekriminointisuoja koskevan periaatteen nojalla olla ilmoittamatta sanottua omaisuutta konkurssimenettelyssä.

Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2010:49 mukaan velallisella oli oikeus jättää ulosottoselvityksessä antamatta tietoa sellaisesta omaisuudesta, joka olisi voinut myötävaikuttaa hänen syyllisyytensä selvittämiseen vireillä olevassa velallisen petosta koskevassa rikosasiassa. Toisaalta korkein oikeus to-

tesi myös, että siltä osin kuin ilmoittamatta jätetty omaisuus ei liittynyt vireillä olevaan rikosasiaan, velallisella ei ollut oikeutta olla antamatta tietoja omaisuudesta. Merkitystä tässä arvioissa oli sillä, että rikostutkinta ja velallisen velvollisuus ilmoittaa omaisuudestaan ulosottoselvityksissä koskivat eri toiseikkoja.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:46 on katsottu, että verovelvollisella on itsekriminointisuoja koskevan periaatteen nojalla ollut vaikenemisoikeuden lisäksi oikeus antaa veroviranomaisille vääriä tietoja seikoista, joista samanaikaisesti vireillä olevassa esitutkinnassa häntä oli epäilty törkeästä veropetoksesta. Korkein oikeus katsoi, että verotarkastuksessa virheellisten tietojen antamisen katsominen rangaistavaksi hävittäisi olennaisilta osiltaan syylliseksi rikoksesta epäillyn oikeuden vaieta tai olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. Väärien tietojen antamista ei sen vuoksi ollut korkeimman oikeuden mukaan syytä arvioida toisin kuin oikeutta vaieta tai jättää tietoja antamatta ja itsekriminointisuoja katsottiin ulottuvan myös tällaiseen menettelyyn.

Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2012:5 mukaan epäiltynä esitutkinnassa ollut konkurssivelallista ei olisi tullut tuomita uhkasakkoon sillä perusteella, ettei hän ollut täyttänyt konkurssilain mukaista myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuutta. Korkein oikeus kiinnitti huomiota siihen, ettei pesähoitaja ollut vaatinut velallista antamaan yksilöityjä tietoja tai suorittamaan tiettyä toimenpidettä. Kun rikosepäilystään ei ollut esitetty muuta selvitystä kuin rikosnimikkeet, korkein oikeus katsoi, ettei ollut ollut riittäviä perusteita katsoa, että velallinen tulematta pakotetuksi myötävaikuttamaan oman syyllisyytensä selvittämiseen olisi laiminlyönyt myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuuttaan.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2012:16 on katsottu, ettei itsekriminointisuoja koskeva periaate antanut henkilölle oikeutta olla ilmoittamatta omaisuuttaan ulosottoselvityksessä ja konkurssimenettelyssä tilanteessa, jossa hän ei ollut ollut epäiltynä rikoksesta, jonka selvittämisen kannalta ulosotto- ja konkurssimenettelyssä annetta-

villa tiedoilla olisi voinut olla merkitystä. Henkilön tultua epäillyksi edellä mainituissa menettelyissä tehdyistä velallisen petoksista, hänen syykseen rikoksena ei voinut lukea myöhemmissä ulosottoselvityksissä samaa omaisuutta koskevien tietojen salaaminen.

1.3 Rikosilmoitus konkurssissa

Konkurssilain 7 luvun 10 §:n mukaan syyttäjällä on konkurssia koskevassa asiassa virkansa puolesta oikeus tutustua oikeudenkäyntiaineistoon sekä olla läsnä istutokäsittelyssä ja esittää siinä kysymyksiä. Säännöksen perustelujen mukaan (HE 26/2003 vp) syyttäjällä saattaa olla aihetta osallistua asian käsittelyyn esimerkiksi tietojen saamiseksi rikos- tai liiketoimintakieltoasiaa varten.

Käytännössä konkurssiasioissa ei juurikaan järjestetä istuntoja, eivätkä syyttäjät ole niihin osallistuneet.

Konkurssilain 9 luvun 2 §:n mukaan pesähoitaja kirjaa velallisen kirjanpidon, konkurssin jatkumisen ja liiketoimintakiellon määräämisen kannalta merkitykselliset havaintonsa velallisselvitykseen, joka toimitetaan muun muassa syyttäjälle. Menettelyn tarkoituksena on, että syyttäjä velallisselvityksen perusteella saattaa havaitsemansa rikosepäilyn ja liiketoimintakiellon edellytysten selvittämisen esitutkintaan.

Konkurssilain 14 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan pesähoitajan tehtävänä on muun muassa selvittää mahdollisuudet palauttaa omaisuutta pesään. Lainkohdan perustelujen (HE 26/2003 vp, s. 134) mukaan pesähoitajan tehtäviin voidaan katsoa kuuluvan tutkintapyyntöjen tekeminen ainakin, jos pesän selvityksessä käy ilmi, että velallisen voidaan epäillä syyllistyneen velallisen rikokseen. Näin myös käytännössä toimitaan lopputilitykseen päättyvässä täysimittaisessa konkurssissa ja julkisselvitykseen siirtyneessä konkurssissa.

Sen sijaan varattomuuteen raukeavassa konkurssissa tilanne on toinen. Näissä konkurssissa maksetaan pesähoitajalle tuomioistuimen päätöksellä valtion varoista enintään 500 euron korvaus pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkkioon ja korvaukseen. Rikosilmoituksen tekemisestä ai-

heutuvia kustannuksia ei korvata valtion varoista, minkä vuoksi pesänhoitajalle ei myöskään ole velvollisuutta niitä tehdä. Raukeavassa konkurssissa asian eteenpäin vieminen jää näin yleensä yksin syyttäjän vastuulle. Pesänhoitajat tekevät tutkintapyyntöjä kuitenkin jonkin verran myös korvauksetta, ja lisäksi velkojista ainakin verottaja tekee tutkintapyyntöjä raukeavien konkurssien yhteydessä.

2 Nykytilan arviointi

2.1 Itsekriminointisuoja

Kuten esityksen oikeuskäytäntöä koskevista jaksoista käy ilmi, itsekriminointisuojan ulottuvuus on epäselvä. Se muotoutuu jatkuvasti ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännössä sekä kotimaisessa oikeuskäytännössä ja siihen liittyy monta avointa kysymystä.

Oikeusjärjestelmässämme on paljon menettelyjä, joissa henkilöitä pakkokeinojen uhalla veloitetaan antamaan viranomaisille tietoja eri seikoista. Sen vuoksi on oltava mahdollisimman selkeästi pääteltävissä, milloin tietojen antamiseen veloitettu henkilö voi lain mukaan kieltäytyä niitä antamasta. Ei ole tarkoituksenmukaista, että oikeustila näinkin keskeisessä kysymyksessä on vakiintumaton. Se heikentää asianosaisten oikeusturvaa. Itsekriminointisuoja konkurssimenettelyssä tulisi tämän vuoksi säätää konkurssilaissa. Säännöksen olisi oltava mahdollisimman selkeä ja tarkkarajainen.

Konkurssimenettelyn tavoitteiden ja toimivuuden kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuutta lievennettäisiin yli sen, mikä seuraa perustuslaista ja Suomea sitovista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista. Kansallisella sääntelyllä ei ole myöskään perusteltua laajentaa suojalle asetettuja edellytyksiä, esimerkiksi ulottamalla suoja konkurssimenettelyyn ilman edellytystä samanaikaisesti vireillä olevasta rikossyyttestä.

Konkurssilaissa säädetään konkurssimenettelystä. Ei olisi tarkoituksenmukaista, että konkurssilaissa säädettäisiin todistelusta rikosprosessissa. Sen sijaan konkurssimenettelyssä ja muissa vastaavissa menettelyissä

saadun aineiston hyödyntämisestä oikeudenkäynnissä olisi tarkoituksenmukaista säätää oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevassa 17 luvussa. Vaikka vaitiolo-oikeudesta ja hyödyntämiskiellosta säädettäisiin eri laeissa, säännöksiä tulisi olla keskenään johdonmukaiset. Oikeusministeriö on 15 päivänä marraskuuta 2010 asettanut toimikunnan uudistamaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun.

2.2 Rikosilmoitus konkurssissa

Konkurssilain 9 luvun 2 §:n mukaan pesänhoitaja kirjaa velallisen kirjanpidon, konkurssin jatkumisen ja liiketoimintakiellon määräämisen kannalta merkitykselliset havaintonsa velallisselvitykseen, joka toimitetaan muun muassa syyttäjälle. Menettelyn tarkoituksena on, että syyttäjä velallisselvityksen perusteella saattaa havaitsemansa rikosepäilyn ja liiketoimintakiellon edellytysten selvittämisen esitutkintaan.

Syyttäjän mahdollisuudet asianmukaisen tutkintapyyntöjen tekemiseen pelkästään velallisselvityksen perusteella ovat kuitenkin rajalliset, koska syyttäjällä ei lähtökohtaisesti ole käytettävissään muuta konkurssipesän aineistoa. Syyttäjä tekee siten tutkintapyyntöjä käytännössä toissijaisen asiakirjan perusteella.

Syyttäjien velallisselvityksen perusteella suorittamat toimenpiteet vaihtelevat suuresti. Osassa syyttäjänvirastoja selvitysten perusteella poliisille tehdään tutkintapyyntö, kun taas toisissa virastoissa velallisselvitys lähetetään poliisille sellaisenaan. Käytännössä kaikille velallisselvityksille ei ehditä tehdä mitään. Jos velallisselvitys menee poliisille sellaisenaan tai ei mene ollenkaan, on mahdollista että tieto rikokseen viittaavasta teosta ei mene esitutkintaviranomaiselle.

Asianmukaisen tutkintapyyntöjen tekemistä varten syyttäjä voi joutua selvittämään asiaa ja kokoamaan aineistoa. Tämä hidastaa tutkintapyyntöjen tekemistä. Jos velallisselvitys lähetetään poliisille sellaisenaan, poliisi joutuu harkitsemaan esitutkinnan edellytyksiä saman yksittäisen asiakirjan perusteella kuin syyttäjä. Kummassakin tapauksessa esitutkinnan aloittaminen ja rikosprosessin kokonaiskesto pitkittyvät. Esitutkinnan edellytysten selviämiseen saattaa kulua aikaa niin pal-

jon, että konkurssi raukeaa ennen esitutkin-
nan aloittamista.

Jos taas pesänhoitaja suoraan tekee tutkin-
tapyynnön poliisille rikosepäilytapauksissa,
siihen voitaisiin velallisselvityksen lisäksi sisällyttää muita, konkurssipesän asiakirja-
aineistosta ilmenneitä tai velalliselta saatuja
tietoja. Voidaan katsoa, että rikosilmoitus täl-
löin perustuisi suoraan tekoon ja siihen liitty-
vään aineistoon eikä velallisselvityksessä
olevaan selostukseen teosta ja aineistosta.
Tällainen suoraan rikosepäilyyn menevä tut-
kintapyyntö palvelisi paremmin esitutkin-
nan tarpeita kuin velallisselvitykseen perustuva
esitutkintapyyntö. Lisäksi, jos tutkintapyyn-
töä ei tehdä syyttäjän kautta, esitutkin-
nan aloittaminen nopeutuisi.

Kuten edellä 1.3 jaksossa on todettu, pe-
sänhoitajan tehtäviin voidaan jo nyt katsoa
kuuluvan tutkintapyyntöjen tekeminen, jos
pesän selvityksessä käy ilmi, että velallisen
voidaan epäillä syyllistyneen velallisen rik-
okseen. Tutkintapyyntöjen tekeminen ei
kuitenkaan käytännössä kuulu pesänhoitajan
tehtäviin varattomuuteen raukeavissa kon-
kurseissa. Raukeavissa konkurssissa asian
eteenpäin vieminen jää yleensä syyttäjän vas-
tuulle.

Konkurssimenettelyn ja talousrikosten sel-
vittämisen tehostamiseksi pesänhoitajan tuli-
si tehdä tutkintapyyntö suoraan poliisille kai-
kissa niissä tilanteissa, joissa siihen on aiheet-
tä. Jos näin toimittaisiin, ei olisi enää tarpeel-
lista tai edes perusteltua, että pesänhoitaja
toimittaisi kaikki velallisselvitykset sellaisi-
naan syyttäjälle.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot

Itsekriminointisuoja

Itsekriminointisuoja koskevan periaatteen
soveltaminen konkurssimenettelyssä tulisi ol-
la mahdollisimman yksinkertaista. Nykyinen
järjestelmä, jossa lainkäyttäjät soveltavat
suoraan perustuslain 21 §:n 1 momenttia sekä
KP- ja ihmisoikeussopimusten oikeudenmu-
kaista oikeudenkäyntiä koskevia määräyksiä,

ei ole toimivaa konkurssimenettelyä silmällä
pitäen riittävän selkeä ja ennustettava.

Itsekriminointisuoja konkurssissa voidaan
toteuttaa usealla tavalla. Konkurssilakiin
voidaan ottaa itsekriminointisuoja koskeva
säännös, joka antaisi velalliselle oikeuden ol-
la pesänselvityksessä vaiti seikoista, jotka
liittyvät häntä vastaan vireillä olevaan ri-
kosasiaan. Ratkaisu olisi yksikertainen ja
konkurssimenettelyssä annettujen tietojen
hyödyntämisestä rikosprosessissa ei olisi tar-
peen säätää konkurssilaissa.

Vaitiolo-oikeutta koskevan säännöksen ot-
taminen konkurssilakiin selkeyttäisi nykyistä
tilannetta ja antaisi myös lainsäätäjälle mah-
dollisuuden vaikuttaa siihen, miten itsekri-
minointisuoja koskevaa periaatetta tulisi so-
veltaa konkurssimenettelyssä. Toisaalta sekä
ihmisoikeustuomioistuimien että korkein oikeus
tarkentavat jatkuvasti ratkaisuillaan periaat-
teen soveltamisalaa myös muissa kuin ri-
kosasiaa koskevissa menettelyissä ja siitä
säätäminen kansallisessa laissa voi johtaa ris-
tiritilanteisiin. Tällaista ristiriitaa ei syntyisi,
jos itsekriminointisuojusta konkurssime-
nettelyssä ei säädettäisi laissa.

Itsekriminointisuojan toteutuminen kon-
kurssissa olisi myös mahdollista varmistaa
huolehtimalla siitä, etteivät menettelyssä
pakkokeinojen uhalla annetut tiedot voisi
asettaa velallista syytteen vaaraan. Tämä olisi
mahdollista säätämällä itsekriminointisuojan
piiriin kuuluvat tiedot salaisiksi ja varmista-
malla, ettei mahdollisesti julkitulleita tietoja
voisi rikosasiassa hyödyntää velallista vas-
taan. Tällöin velallisella ei lähtökohtaisesti
olisi vaitiolo-oikeutta konkurssimenettelyssä.
Velallinen voitaisiin rikosepäilystä huolimatta
rangaistuksen uhalla velvoittaa tuomaan
ilmi kaikki konkurssilaissa edellytetyt tiedot,
mikä taas varmistaisi, että velallisen omai-
suus tulisi pesänhoitajan tietoon ja käytettä-
väksi konkurssivelkojen maksamiseen.

Viimeksi mainittu vaihtoehto edellyttäisi
selkeää todisteiden hyödyntämiskieltoa kos-
kevaa säännöstä sekä salassapitovelvoitteesta
säätämistä. Yleistä todisteiden hyödyntämis-
kieltoa koskevaa säännöstä ei voimassa ole-
vassa lainsäädännössä ole eikä sen säätämistä
nyt ehdotettujen lainmuutosten yhteydessä
olisi tarkoituksenmukaista.

Mahdollista olisi myös, että konkurssilaissa säädettäisiin vain konkurssimenettelyssä annettujen tietojen hyödyntämisestä rikosprosessissa. Tästä seuraisi kuitenkin, että esitutkinnasta ja rikosasian oikeudenkäynnistä säädettäisiin erityislaissa. Tämä on lähtökohteisesti huono vaihtoehto, koska se voi johtaa tilkkutäkkimäiseen lainsäädäntöön. Tietojen hyödyntämisestä esitutkinnassa ja rikosasiaa koskevassa oikeudenkäynnissä tulisi säätää esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä koskevissa laeissa.

Itsekriminointisuoja konkurssimenettelyssä voitaisiin toteuttaa myös hyödyntämällä voimassa olevia menettelyjä. Myötävaikutus ja tietojenantovelvollisuus konkurssissa voitaisiin jättää oikeuskäytännön varaan, eli tietoja olisi pakkokeinojen uhalla annettava, jollei antaminen olisi itsekriminointisuoja koskevan periaatteen ja oikeuskäytännön vastaista. Konkurssilakiin voitaisiin kuitenkin sisällyttää poikkeussäännös, jonka nojalla velallinen voitaisiin itsekriminointisuoja koskevasta periaatteesta riippumatta velvoittaa antamaan konkurssilaissa tarkoitettuja tietoja. Toistaalta tällainenkin järjestelmä edellyttäisi, että tietojen hyödyntämisestä rikosprosessissa sekä pesänhoitajan ja velkojien salassapitovelvoitteesta mainituissa poikkeustilanteissa säädettäisiin konkurssilaissa. Tämän kaltainen järjestelmä on käytössä ulosotossa.

Konkurssimenettelyssä edellä selostetun kaltaisesta järjestelmästä tulisi kuitenkin väistämättä monimutkainen. Tietojen antaminen itsekriminointitilanteessa rakentuisi poikkeussäännöksen varaan. Vaitiolovelvollisuus ja toisaalta velvollisuus ilmoittaa rikosepäilyistä poliisille toisivat pesänhoitajan tehtävään ristiriitaisia elementtejä. Salassapitovelvoitteen toteutuminen menettelyssä, jossa on osallisina muita kuin viranomaistahoja, ei myöskään olisi täysin varmaa. Lisäksi velallinen, joka haluaa salata omaisuutensa, ei jälkikäteissuojasäännöksistä huolimatta aina antaisi tietoja edes rangaistuksen uhalla, etenkin jos tietojen antaminen merkitsisi velallisen aiemman rikoksen paljastumista. Tämän seikan voidaan katsoa vähentävän jälkikäteissuojaan perustuvasta järjestelmästä saatavaa lisäarvoa. Lisäksi konkurssilaissa jouduttaisiin todennäköisesti säätämään an-

nettujen tietojen hyödyntämisestä todisteena rikosasiassa.

Jälkikäteissuojaan perustuva järjestelmä on arvioitu paremmin ottavan huomioon velkojien etuja konkurssissa, koska velallinen voitaisiin pesän selvittämistä varten poikkeussäännöksen perusteella velvoittaa kertomaan myös tietoja, jotka liittyisivät vireillä olevaan rikosasiaan.

Toisaalta, jos epäilty rikos, johon liittyviä tietoja velallinen ei vaitiolo-oikeuteen perustuvassa järjestelmässä tarvitsisi konkurssimenettelyssä antaa, on kohdistunut konkurssivelkojiin, konkurssipesä ja konkurssivelkojat olisivat asianomistajia ja voisivat siten vaatia ja saada vahingonkorvauksia rikosprosessin yhteydessä siitä huolimatta, että velallista ei voida velvoittaa antamaan rikosepäilyihin liittyviä tietoja pesänhoitajalle konkurssimenettelyssä. Jos vaitiolo-oikeus on asianmukaisella tavalla rajoitettu, järjestelmä ei heikentäisi mainittavasti velkojien asemaa verrattuna jälkikäteissuojaan perustuvaan järjestelmään.

Edellä selostetuilla vaihtoehdoilla on hyvät ja huonot puolensa. Lainsäädännön selkeys, sovellettavuus ja ennakoitavuus kuitenkin puoltavat sitä, että itsekriminointisuojusta konkurssimenettelyssä säädetään konkurssilaissa sisällyttämällä konkurssilakiin vaitiolo-oikeutta koskeva säännös. Jotta itsekriminointisuojaa määrittelevä säännös olisi hyödyllinen, tulisi siinä olla mahdollisimman vähän tulkinnanvaraisia elementtejä.

Rikosilmoitus konkurssissa

Valtioneuvosto on 19 päivänä tammikuuta 2012 periaatepäätöksellä hyväksynyt harmaan talouden vastaisen ohjelman. Ohjelman tarkoituksena on muun muassa edistää talousrikosten selvittämistä ja rikosvastuun toteutumista. Osana ohjelmaa tässä esityksessä ehdotetaan konkurssilain muuttamista siten, että pesänhoitajan tulisi tarvittaessa tehdä talousrikoksia koskevia tutkintapyyntöjä suoraan poliisille. Tavoitteena on tehostaa harmaan talouden torjuntaa asettamalla pesänhoitajalle tietyin edellytyksin velvollisuus rikosilmoituksen tekemiseen myös varattomuuteen raukeavassa konkurssipesässä. Rikosilmoituksen tekemisestä maksettaisiin

erillinen palkkio. Menettely tehostaisi esitutkintaa tilanteissa, joissa pesä on tyhjennetty ja varoja ei sen vuoksi ole tutkintapyynnön tekemisestä aiheutuvien kulujen kattamiseen. Samalla luovuttaisiin nykyisestä käytännöstä, jonka mukaan velallisselvitys toimitetaan aina syyttäjälle tutkintapyynnön tekemisen harkitsemista varten. Muutos mahdollistaisi esitutkintaresurssien kohdentamista nykyistä tarkoituksenmukaisemmalla tavalla.

Pesänhoitajan on lain mukaan selvitettävä, liittyykö velallisen konkurssia edeltävään toimintaan rikoksia. Kysymys ei ole ensisijaisesti rikosvastuun toteuttamisesta, vaan velkojien edun varmistamisesta harkittaessa esimerkiksi mahdollisten takaisinsaantikeinosten nostamista. Pesänhoitajan tulee kuitenkin pesää selvittäessään myös kiinnittää huomiota sellaisiin lainvastaisiin toimiin, joissa velkojat eivät ole asianomistajan asemassa. Esimerkiksi epäilty kirjanpitorikos on teko, jonka pesänhoitajan on mainittava velallisselvityksessä. Pesänhoitajan tehtävän painotuksen vuoksi häneltä ei käytännössä varattoman pesän selvityksessä edellytetä rikosepäilytilanteessa niin pitkälle menevää rikosperusteiden selvittämistä kuin olisi mahdollista ja tarpeellista. Tämä taas johtuu siitä, ettei lisäselvityksistä ja rikosilmoituksen laatimisesta nykyilainsäädännön mukaan makseta valtion varoista korvausta.

On kuitenkin tarkoituksenmukaista, että pesänhoitaja tekisi tutkintapyynnot myös niissä tilanteissa, joissa konkurssi tulee raukeamaan pesän varattomuuden vuoksi. Pesänhoitajalla on hallussaan velallisen aineisto, jonka hän on joutunut velallisselvitystä varten analysoimaan. Pesänhoitajalla on myös konkurssin ulkopuolista viranomaista paremmat edellytykset arvioida, onko konkurssivelallisen toiminnassa ollut sellaista, että se saattaisi täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja siten edellyttää esitutkinnan käynnistämistä. Epätarkoituksenmukaista on, että syyttäjä esitutkintapyynnön tekemistä varten erikseen joutuu perehtymään samaan aineistoon, jonka pesänhoitaja on kertaalleen käynyt läpi laatiessaan pesäluettelon ja velallisselvityksen, tai tekemään esitutkintapyynnön pelkän velallisselvityksen perusteella. Jos pesänhoitaja raukeavissa konkurssissa tarvittaessa syventäisi selvitystyötään ja saattaisi

selvityksen tutkintapyynnön muotoon, moninkertaisesta työstä välttyttäisiin.

Tämän vuoksi lainsäädäntöä olisi aiheellista muuttaa siten, että pesänhoitaja tekisi tarvittaessa rikosepäilyä ilmoituksen suoraan poliisille. Näin rikosepäily tulisi tehokkaammin poliisin tietoon ja rikosvastuu toteutuisi nykyistä useammin myös raukeavissa konkurssissa. Tämä taas edistäisi talousrikosten ehkäisemistä ennalta. Uudistus myös nopeuttaisi konkurssiin liittyvien talousrikosten selvittämistä. Pesänhoitajilla ei kuitenkaan tule asettaa ehdotonta velvollisuutta aina tehdä ilmoitusta rikosepäilyä, koska se ei olisi konkurssimenettelyn ensisijaisen tavoitteen toteutumisen eikä myöskään esitutkintaviranomaisten resurssien kohdentumisen kannalta tarkoituksenmukaista. Pesänhoitaja tekisi ilmoituksen harkitessaan sen tekemisen aiheelliseksi.

Pesänhoitajan palkkio ja kustannukset

Nykyään varattomina raukeavissa konkurssissa maksetaan pesänhoitajalle valtion varoista enintään 500 euron korvaus pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta. Käytännössä on osoittautunut, ettei 500 euron korvaus kata pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisen edellyttämää työtä ja kustannuksia edes siltä osin kuin niiden voidaan katsoa palvelevan julkista etua. Pesänhoitajat joutuvat näissä konkurssissa osin hoitamaan nykyisiä periaatteessa lakisääteisiä veloitteita korvauksetta. Tämä ei ole konkurssipesän hoidon laadun kannalta tarkoituksenmukaista.

Jos nykyään syyttäjän vastuulla oleva tehtävä siirretään pesänhoitajalle siten, että pesänhoitaja tekee rikosepäilytapauksissa tarvittavat lisäselvitykset ja laati tutkintapyynnön, olisi lakia muutettava siten, että työstä voitaisiin raukeavissa konkurssissa tarvittaessa maksaa palkkio valtion varoista.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Itsekriminointisuoja

Esityksessä ehdotetaan otettavaksi konkurssilakiin itsekriminointisuoja koskeva säännös. Siinä säädettäisiin, milloin konkurs-

sivelallisella olisi oikeus jättää antamatta konkurssilaissa edellytetyjä tietoja pesähoitajalle.

Säännöksen soveltamisala tulee olla selkeä sekä konkurssivelallisen että pesähoitajan näkökulmasta. Tämä koskee muun muassa suojan syntymisen ajallista ulottuvuutta ja suojan sisältöä. Säännökselle asetettavan selkeysvaatimuksen täyttäisi parhaiten määritelmä, joka on sidottu perusteisiin, jotka ovat objektiivisesti arvioitavissa.

Ehdotuksen mukaan konkurssivelallinen, joka on rikoksesta epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä, voisi konkurssimenettelyssä jättää pesähoitajalle antamatta tietojenantovelvollisuuden piiriin kuuluvia tietoja seikoista, joihin rikosepäily tai syyte perustuu.

Ajallisesti itsekriminointisuoja tulisi sovellettavaksi vain tilanteissa, joissa velallista epäillään rikoksesta ja sitä koskeva esitutkinta tai myöhempi rikosprosessin vaihe on vireillä. Jos konkurssivelallinen ei ole epäiltynä rikoksesta, hän ei voisi vedota itsekriminointisuojaan koskevaan säännökseen. Jättäessään kertomatta pesähoitajalle tietoja itsekriminointisuojaan koskevan säännöksen perusteella, velallisen olisi yksilöitävä rikosepäily ja sitä koskeva esitutkinta tai syyte.

On tilanteita, joissa velallinen voi olla epäiltynä rikoksesta, mutta velallinen ei itse ole siitä tietoinen. Näissä tilanteissa säännös ei tulisi käytännössä sovellettavaksi, koska sen soveltaminen perustuisi siihen, että velallinen itse ilmoittaisi jättävänsä rikosepäilyä perusteella tietoja antamatta. Ehdotettu itsekriminointisuoja säännös ei siten näissä tilanteissa tulisi sovellettavaksi konkurssimenettelyssä. Näissä tapauksissa annettujen tietojen hyödyntäminen rikosasiassa velallista vastaan voisi olla kuitenkin ristiriidassa itsekriminointisuojaan koskevan periaatteen kanssa. Suoja tulisi näissä tilanteissa toteutettavaksi jälkikäteen todisteen hyödyntämiskiellon kautta.

Oikeusministeriö on asettanut toimikunnan, jonka tehtävänä on laatia ehdotus oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Toimikunnan tulee muun muassa arvioida tulisiko todisteiden hyödyntämisestä säätää laissa.

Konkurssilakiin ehdotettu säännös ei antaisi konkurssivelalliselle oikeutta olla antamatta tietoja, jotka liittyvät tekoon, joka voisi täyttää rikoksen tunnusmerkistön, mutta josta hän ei ole tietoja pyydettyä epäilty tai syytetyn asemassa.

Kuten edellä todetaan, säännös antaisi konkurssivelalliselle mahdollisuuden olla kertomatta seikoista, jotka voisivat myötävaikuttaa hänen syyllisyytensä selvittämiseen vireillä olevassa rikosasiassa. Säännös ei antaisi konkurssivelalliselle oikeutta antaa pesähoitajalle vääriä tietoja. Jos velallinen vapaaehtoisesti antaisi konkurssilaissa edellytetyjä tietoja, näiden tietojen olisi oltava totuudenmukaisia. Jos velallinen syyllisyytensä selvittämisen vaikeuttamiseksi tai mahdollisen muun rikollisen teon paljastumisen estämiseksi kertoisi pesähoitajalle virheellisiä tietoja, syyllistyisi hän velallisen petokseen.

Tietojen antamisesta kieltäytyminen olisi velallisen oikeus, josta hän voisi myös luopua. Jos velallinen vapaaehtoisesti antaisi pesähoitajalle tietoja, joista hän olisi itsekriminointisuojaan koskevan säännöksen nojalla voinut vaieta, olisivat nämä tiedot hyödynnettävissä niin esitutkinnassa, syyteharkinnassa kuin oikeudenkäynnissäkin.

Edellytyksenä on kuitenkin, että velallinen tietoja antaessaan on tiennyt olevansa epäiltynä rikoksesta, johon annetut tiedot liittyvät. Jos hän ei ole tiennyt rikosepäilystä, hän ei ole myöskään voinut tietoisesti luopua vaihteluoikeudestaan.

Itsekriminointisuojaan koskeva säännös ulottuisi vain koskemaan tietoja sellaisista seikoista, joihin konkurssivelalliseen kohdistunut rikosepäily tai syyte perustuu ja joiden selvittämisen kannalta tiedoilla voi olla merkitystä. Asiaa olisi arvioitava konkurssivelallisen näkökulmasta. Jos velallinen itse katsoo, että tiedot koskevat rikosta, josta hän on epäiltynä ja tiedoilla on rikosepäilyä selvittämisen kannalta merkitystä, hän saisi itsekriminointisuojaan koskevan säännöksen nojalla jättää kertomatta sanottuja tietoja pesähoitajalle. Jos kuitenkin myöhemmin kävisi ilmi, että antamatta jätetyt tiedot eivät millään tavalla liittyneet tekoon, johon rikosepäily perustui, ja että velallisen objektiivisesti arvioiden olisi sen itse täytynyt ymmärtää, hänen voitaisiin katsoa syyllistyneen

velallisen petokseen vahvistaessaan pesäluettelon oikeaksi.

Rikosilmoitus konkurssissa

Esityksessä ehdotetaan, että pesänhoitajien tehtäväksi tulisi rikosilmoituksen tekeminen alustavia rikosepäilyjä koskevissa tapauksissa. Myös konkurssiasiamiehen toimisto voisi tarvittaessa tehdä rikosilmoituksen. Syyttäjän osallistumista konkurssiasian käsittelyyn koskeva pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Syyttäjän tiedonsaanti turvattaisiin riittävällä tavalla siten, että syyttäjä saisi pyynnöstä velallisselvityksen. Muutoin syyttäjien tietojensaantioikeudesta olisi voimassa, mitä yleisistä syyttäjistä annetun lain (199/1997) 11 §:ssä säädetään.

Pesänhoitajan tehtäviä koskevaan pykälään otettaisiin nimenomainen säännös siitä, että pesänhoitajan tulisi tarvittaessa tehdä rikosepäilystä ilmoitus poliisille, jos on syytä epäillä, että velallinen on saattanut syyllistyä velkojia vastaan tehtyyn rikokseen, kirjanpitorikokseen tai muuhun elinkeinotoiminnassa tehtyyn rikokseen. Suoraan teonkuvaukseen menevä rikosilmoitus hyödyttäisi ja nopeuttaisi esitutkinnan aloittamista koskevaa harkintaa.

Säännös mahdollistaisi, että esimerkiksi pesissä, joissa kirjanpito on laiminlyöty tai pesänhoitaja epäilee velallisen rikoksia, tehtäisiin tietyiltä osin nykyistä yksityiskohtaisempi velallisselvitys. Myös epäilyksestä, että velallinen on pesäluettelon oikeaksi vahvistamisen yhteydessä saattanut syyllistyä velallisen petokseen, pesänhoitajan tulisi tarvittaessa tehdä ilmoitus.

Kun pesänhoitajan tehtävänä on valvoa ensisijaisesti velkojatahon etua, ei voida pitää perusteltuna, että pesänhoitajan poikkeuksetta olisi tehtävä esitutkintapyyntö muista kuin velallisen elinkeinotoiminnassaan tekemistä rikoksista tai muista kuin sellaisista rikoksista, joilla on pesänselvityksessä merkitystä tai velkojien kannalta haitallinen vaikutus. Pesänhoitajan konkurssilain 9 luvun 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista velvollisuutta tehdä rikosilmoitusta ei olla laajentamassa nykyisestä. Ilmoitus tulisi tehdä pesänhoitajan tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella. Ehdotettu säännös ei merkitsisi siis si-

tä, että pesänhoitajille tulisi ehdoton velvollisuus tehdä ilmoitus rikosepäilystä. Tilanteet vaihtelevat, ja kysymys olisi tilannekohtaisesta harkinnasta. Velkojien etu olisi tässä harkinnassa keskeinen ja tarkoitus olisi, että konkurssiasiaan neuvottelukunta antaisi tarkempia suosituksia asiasta. Jos epäilty rikos on laajamittainen, tarkoituksenmukaisinta voisi olla konkurssin siirtäminen julkisselvitykseen. Vastaavasti eräissä tapauksissa voisi eri syistä olla tarkoituksenmukaisempaa, että rikosilmoituksen tekee konkurssiasiamiehen toimisto.

Voimassa olevan lain mukaan pesänhoitajan tulee aina toimittaa velallisselvitys syyttäjälle. Lakia muutettaisiin niin, että velallisselvitys toimitettaisiin syyttäjälle vain tämän pyynnöstä. Kuten edellä on todettu, ehdotuksessa pyritään siihen, että tehtävät rikosepäilytapauksissa siirtyisivät syyttäjiltä pesänhoitajille ja myös konkurssiasiamiehen toimistolle.

Pesänhoitajan palkkio ja kustannukset

Raukeavassa konkurssissa, jossa pesällä ei ole varoja pesänhoitajan palkkion ja korvauksen maksamiseen, pesäluettelon laatimisesta ja velallisselvityksestä maksetaan voimassa olevan lainsäädännön mukaan korvaus valtion varoista. Valtion varoista maksettava korvaus on enintään 500 euroa ja se maksetaan siltä osin kuin pesän varat eivät riitä palkkioon ja kulukorvaukseen.

Suhteessa pesänhoitajan tehtävän hoitamiseen vaadittavaan työhön, valtion varoista maksettava palkkio ja kulukorvaus ei ole asianmukainen. Pesänhoitajat joutuvatkin osin hoitamaan tehtävää korvauksetta. Tämä tilanne ei tue harmaan talouden vastaisen ohjelman tavoitteiden toteutumista. Pesänhoitajien työn laadun varmistamiseksi valtion varoista maksettavaa korvausta ehdotetaan korotettavaksi enintään 1 000 euroon.

Tutkintapyynnön tekeminen palvelee sekä konkurssivelkojien että yleistä etua. Tehtävän ja sen hoitamiseen liittyvän vastuun siirtäminen syyttäjältä pesänhoitajalle tulisi ottaa huomioon pesänhoitajan palkkion ja kustannusten korvaamisessa.

Jos pesällä ei ole varoja pesänhoitajan rikosilmoituksen tekemiseen liittyvän palkkion

ja kulukorvauksen maksamiseen, rikosilmoituksen laatimisesta voitaisiin ehdotuksen mukaan erikseen määrätä maksettavaksi korvausta valtion varoista. Tuomioistuimien päätäisi korvauksen maksamisesta tavanomaiseen tapaan konkurssin raukeamisen yhteydessä. Näin mahdollistettaisiin rikosepäilyä koskeva ilmoitus ja sen vaatima taustatyö myös raukeavissa konkurseissa. Palkkio ja korvaus maksettaisiin siitä lisätyöstä ja niistä kuluista, jotka pesänhoitajalle ovat aiheutuneet rikosepäilyä koskevan ilmoituksen tekemisestä. Maksettavan korvauksen enimmäismäärä olisi 600 euroa.

Rikosilmoituksen tekeminen ei kuitenkaan aina vaadi pesänhoitajalta mainittavaa lisätyötä. Pesänhoitajan on jo velallisselvityksessä selostettava, miten velallisen kirjanpito on hoidettu. Kun velallisen kirjanpito on velallisselvityksessä asianmukaisesti kuvattu, kirjanpitorikosta koskeva rikosilmoitus tulisi olla mahdollista tehdä selvityksen otsikkoa muuttamalla. Pesänhoitajan tulee velallisselvitykseen kirjata myös havainnot seikoista, joilla voi olla merkitystä konkurssin jatkumisen ja/tai liiketoimintakiellon määräämisen kannalta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että pesänhoitajan on velallisselvityksessä tuotava esiin havaintonsa teoista, jotka voivat täyttää velallisen rikoksen tunnusmerkistön ja joilla voi olla merkitystä konkurssin jatkumisen tai takaisinsaantiperusteiden arvioinnin kannalta. Velallisselvityksen muuntaminen rikosilmoitukseksi ei myöskään näiden tekojen osalta aina edellyttäisi merkittävää lisätyötä.

Tuomioistuimien arvioisi rikosilmoituksen tekemisen tarpeellisuuden velallisselvityksen perusteella. Näin ollen esimerkiksi jäljennöstä rikosilmoituksesta ei ole tarpeen antaa tuomioistuimelle palkkion määräämistä varten. Jotta ehdotus ei loisi järjestelmää, joka automaattisesti palkitsisi pesänhoitajaa rikosepäilyä koskevan ilmoituksen tekemisestä, olisi tarpeellista, että konkurssiasiain neuvottelukunta laatisi tutkintapyynnön tekemisestä koskevan suosituksen. Suosituksessa voisi olla ohjeistusta teoista, joiden osalta tutkintapyynnön tekeminen lähtökohtaisesti olisi tarpeellista sekä siitä, millä tasolla rikosepäilyyn johtaneet havainnot olisi kirjattava esiin. Tarvittaessa pesänhoitaja voisi myös olla yh-

teydessä konkurssiasiamiehen toimistoon lain soveltamisesta yksittäistapauksessa liittyvissä kysymyksissä eli siitä, mihin toimiin tietyssä asiassa olisi tarkoituksenmukaista ryhtyä sekä palkkion perusteista ja määrästä. Valvontavastuu olisi nykyiseen tapaan konkurssiasiamiehen toimistolla.

Muut ehdotukset

Käytännössä on nostettu esiin kysymys siitä, käyttäkö julkisselvittäjä itsenäistä päätösvaltaa julkisselvitykseen siirrettyssä konkurssipesässä. Konkurssilain alkuperäisen tarkoituksen varmistamiseksi konkurssilaissa nimenomaisesti todettaisiin tämä julkisselvittäjän toimivalta.

Takaisinsaannista konkurssipesään annettua lakia (758/1991) muutettaisiin niin, että takaisinsaantikanteen vireillepanoaikaa pidennettäisiin kuudesta kuukaudesta vuoteen, mutta kannemääräajan laskemisajankohtaa vastaavasti aikaistettaisiin. Nykyisin kanne on pantava vireille kuuden kuukauden kuluessa valvontapäivästä. Nyt ehdotetaan, että kanneaika laskettaisiin jo konkurssin alkamisesta. Muutostarve johtuu siitä, että esimerkiksi julkisselvityksessä kaikissa tapauksissa valvontapäivää ei määrätä. Silloinkin, kun konkurssimenettelyssä määrätään valvontapäivä, sen ajankohta vaihtelee tapuksittain. Takaisinsaantivastaajien oikeusturva edellyttäisi, että kanneaika alkaa kiinteästä ajankohdasta valvontapäivästä riippumatta.

4 Esityksen vaikutukset

Esityksen yhtenä tarkoituksena on varmistaa riittävä tietojensaanti pesänselvitystä ja konkurssista johtuvia siviilioikeudellisia asioita varten. Esityksellä tavoitellaan riittävää tehokkuutta pesänselvityksessä ilman, että jouduttaisiin ristiriitaan itsekriminointisuojan kanssa.

Selkeästi rajattu säännös konkurssivelallisen vaitiolo-oikeudesta parantaa menettelyn yhdenvertaisuutta. Kun velallinen voisi vaieta vain tiedoista, jotka liittyvät häntä vastaan vireillä olevaan esitutkintaan tai rikossyytteeseen, edistäisi tämä myös velkojen mahdollisuutta saada suorituksia konkurssipesästä ja käytännössä myös rikosvastuun to-

teutumista konkurssin yhteydessä ilmi tul-
leista talousrikoksista.

Se, että rikosilmoituksen tekeminen siirret-
täisiin syyttäjältä pesänhoitajan tehtäväksi,
selkeyttäisi syyttäjän ja pesänhoitajan välistä
tehtävänjakoa. Muutos tehostaisi harmaan ta-
louden torjuntaa, koska ilmoitus rikosepäily-
stä tehtäisiin nykyistä useammin varatto-
muuteen raukeavissa konkurssissa. Tehtävä-
jako parantaisi esitutkintaviranomaisten voi-
mavarojen kohdentumista, kun pesänhoitajan
jo kertaalleen selvittämää asiaa ei enää tarvit-
sisi selvittää uudelleen esitutkinnan käynnis-
tämiseksi. Se myös nopeuttaisi konkurssiin
liittyvien talousrikosten selvittämistä ja pa-
rantaisi velkojien mahdollisuutta saada saa-
taviaan perittyä tilanteessa, jossa konkurssi-
velallinen on lain vastaisesti kätkenyt tai hä-
vittänyt konkurssipesän omaisuutta.

Pesänhoitajalle pesäluettelon ja velallisel-
vityksen laatimisesta valtion varoista makset-
tava palkkio ja kulukorvaus eivät ole koh-
tuullisia. Pesän varattomuuteen raukeavissa
konkurssissa pesän selvittäminen palvelee
ensisijaisesti yleistä etua, koska konkurssive-
lalliset eivät kuitenkaan näissä konkurssissa
saa saatavilleen jako-osuutta. Tämä huomi-
oon ottaen ei ole perusteltua, että pesänhoita-
jat joutuvat näissä tapauksissa hoitamaan teh-
täväänsä osin korvauksetta. Se ei myöskään
edistä pesänhoidon laatua. Tästä syystä valti-
on varoista maksettavaa korvausta esitetään
korotettavaksi 1 000 euroon. Korotettu
enimmäiskorvaus ei liittyisi pesän yhteydessä
ilmenneeseen rikosepäilyyn, vaan sitä sovel-
lettaisiin kaikissa raukeavissa konkurssissa,
joissa pesän varat eivät riitä pesänhoitajan
palkkioon ja kulujen korvaamiseen.

Esityksessä ehdotetaan pesänhoitajan teh-
tävänkuvan laajentamista raukeavissa kon-
kurssissa. Koska kysymys on uuden tehtä-
vän hoitamisesta, ehdotuksen toteuttaminen
edellyttää, että pesänhoitajalle voidaan mah-
dollisesta lisätyöstä maksaa korvaus. Jotta
pesänhoitajat tekisivät rikosilmoituksia myös
raukeavissa konkurssissa, pesänhoitajille
voitaisiin ehdotuksen mukaan tarvittaessa
maksaa tuomioistuimen päätöksellä valtion
varoista palkkiota ja korvausta rikosepäilyä
koskevan ilmoituksen tekemisestä ja siitä ai-
heutuvasta lisätyöstä. Palkkion enimmäis-
määrää olisi 600 euroa.

Tuomioistuimet ovat määränneet varojen
vähäisyyden vuoksi rauenneissa konkurssissa
valtion varoista maksettavaksi korvauksia
pesänhoitajille vuosittain yhteensä noin
200 000 euroa. Maksettavan korvauksen ko-
rottaminen 500 eurosta 1 000 euroon lisäisi
valtion kustannuksia arviolta 200 000 eurolla
400 000 euroon.

Konkurssiasiamiehen arvion mukaan valti-
on varoin korvattaviksi jääviä rikosilmoituk-
sia tehtäisiin vuodessa noin 200 kpl. Tutkin-
tapyyntöjen tekemisestä maksettavat palkkiot
ja kulukorvaukset lisäisivät näin valtion kus-
tannuksia arviolta noin 100 000 eurolla.

Yhteenlaskettuna ehdotetut muutokset li-
säisivät valtion menoja noin 300 000 eurolla.
Palkkioiden korotus on otettu lisäyksenä
huomioon hallituksen talousarvioesityksessä
vuodelle 2013 momentin 25.10.50 (yksityi-
sille oikeusavustajille maksettavat korvauk-
set, arviomääräraha) määrärahasa. Määrära-
ha otettaisiin huomioon myös tulevien vuosi-
en määrärahaehyöksissä.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti 14 päivänä tammi-
kuuta 2010 työryhmän, jonka tehtävänä oli
laatia ehdotus hallituksen esitykseksi eräksi
konkurssilain säännösten tarkistamiseksi se-
kä tarvittaviksi muutoksiksi muihin lakeihin.
Työryhmän tehtävänä oli erityisesti arvioida
sitä, onko itsekriminointisuoja koskevien
säännösten lisääminen konkurssilakiin tar-
peellista. Lisäksi työryhmän tuli selvittää,
voidaanko pesänhoitajalle antaa tehtäväksi
rikosilmoituksen tekeminen ja onko rauke-
avissa konkurssissa pesänhoitajalle makset-
tavan palkkion ylärajaa syytä nostaa. Työ-
ryhmän tehtävänä oli myös ehdottaa korjaus-
ta takaisinsaantikanteen määräaikaan julkis-
selvityksenä jatkuvan konkurssin osalta sekä
ehdottaa tarvittaessa muita vähäisempiä kor-
jauksia ja täsmennyksiä konkurssilakiin.
Työryhmä luovutti mietintönsä 15 päivänä
syyskuuta 2010.

Mietinnössä ei ehdotettu itsekriminoin-
tisuojan kirjaamista konkurssilakiin, koska
työryhmä katsoi periaatteen olevan jo voi-
massa. Itsekriminointisuojaan edellytysten tai

soveltamisalan täsmentämistä konkurssilaissa ei pidetty tarkoituksenmukaisena, eikä tarpeellisena. Työryhmä ehdotti sen sijaan käyttöön otettavaksi järjestelmää, jolla voitaisiin välttää pesänselvitystarpeen joutuminen ristiriitaan itsekriminointisuojaan kanssa siten, että molemmat voitaisiin toteuttaa samanaikaisesti. Itsekriminointisuojaan huolehdittaisiin ottamalla käyttöön konkurssimenettelyn yhteydessä tehtävä ulosotto selvitys, jossa velallisen antamia tietoja ei käytettäisi itsekriminointisuojaan vastaisesti vaan ainoastaan pesänselvitykseen ja omaisuuden kartoittamiseen. Menettely mahdollistaisi, ettei velallinen mahdolliseen rikokseen vetoamalla välttyisi antamasta tietoa, joka on välttämätöntä pesän selvittämiseksi tai omaisuuden saamiseksi konkurssipesään.

Konkurssilakiin ehdotettiin mietinnössä otettavaksi säännös siitä, että pesähoitaja voisi tehdä tietyistä rikosepäilyistä ilmoituksen poliisille. Lisätyön korvaamiseksi ehdotettiin, että pesähoitajalle voitaisiin konkurssiasiamiehen päätöksellä maksaa valtion varoista korvausta raukeavissa konkurseissa. Korvauksen enimmäismäärää ei olisi määritelty laissa.

Syyttäjän läsnäoloa konkurssiasian istunnossa koskeva säännös ehdotettiin kumottavaksi, eikä syyttäjälle enää automaattisesti toimitettaisi velallisselvitystä. Konkurssilakiin ehdotettiin täsmentävää säännöstä siitä, että julkisselvittäjän tehtäviin kuuluu päätösvallan käyttö pesässä. Lisäksi takaisinsaantikanteen vireillepanoaikaa ehdotettiin yhtenäistettäväksi.

5.2 Lausuntopalaute

Oikeusministeriö pyysi työryhmän ehdotuksesta lausunnon yhteensä 22 eri viranomaiselta, järjestöltä ja asiantuntijalta. Lausuntoja saapui yhteensä 17.

Lausunnonantajilla ei ollut huomautettavaa julkisselvittäjän toimivallan täsmentämistä ja kanneajan yhdenmukaistamista koskeviin ehdotuksiin.

Itsekriminointisuojaan koskeva ehdotus sai sen sijaan osakseen myös arvostelua. Osa lausunnonantajista epäili ehdotetun järjestelmän riittävyttä itsekriminointisuojaan toteutumisen kannalta. Lausunnoissa myös kat-

sottiin, että ulosotto selvitystä koskevat käytörajoitukset saattaisivat haitata velkojen etujen valvomista konkurssissa. Keskusrikospoliisi epäili, että yhteistyö pesähoitajien kanssa vaikeutuisi. Korkein oikeus katsoi, että itsekriminointisuojaan tulisi säätää lailla, eikä jättää suojaa täsmennettäväksi oikeuskäytännössä.

Myös pesähoitajalle esitettyä velvollisuutta tehdä rikosilmoituksia epäilyistä rikoksista sai ristiriitaisen vastaanoton. Säännöksen suhdetta itsekriminointisuojaan pidettiin ongelmallisena.

Rikosilmoituksen tekemisestä ehdotettua korvausta pidettiin alhaisena ja menettelyä korvauksen saamiseksi osin epäkäytännöllisenä. Pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta valtion varoista maksettavan korvauksen ja rikosilmoituksen tekemistä koskevan korvaussäännöksen välistä suhdetta ehdotettiin selvennettäväksi.

5.3 Jatkovalmistelu

Työryhmämietinnöstä saadun varauksellisen palautteen johdosta hallituksen esityksen jatkovalmistelussa päädyttiin vaihtoehtoiseen ratkaisumalliin sekä itsekriminointisuojaan että rikosilmoituksen tekemistä koskevan kysymyksen osalta.

Tarkistetussa ehdotuksessa konkurssilakiin ehdotettiin otettavaksi itsekriminointisuojaan koskeva säännös. Ehdotuksen mukaan, jos velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä teosta, ja teko koskee samoja toiseikkoja kuin konkurssilaissa säädetty tiedonantovelvoite, velallinen ei olisi velvollinen antamaan pesähoitajalle sanottuun teokseen liittyviä tietoja.

Työryhmämietinnöstä saadun lausuntopalauteen perusteella arvioitiin, ettei ulosotto selvityksen tekemisen mahdollistamisesta konkurssissa olisi saatavissa riittävää käytännön hyötyä konkurssivelkojille. Selkeästi rajattu itsekriminointisuoja sen sijaan mahdollistaisi, että siltä osin kuin kysymys on teosta, josta velallinen on esitutkinnassa tai syytteessä, konkurssipesä ja/tai velkojat perisivät saataviaan vahingonkorvauksena rikosprosessin yhteydessä. Velallinen ei muokatun ehdotuksen mukaan voisi vailla rikosvastausta jättää kertomatta pesähoitajalle tietoja, jotka

liittyisivät sellaisiin mahdollisesti rikoksen tunnusmerkistön täyttäviin tekoihin, joiden osalta konkurssimenettelyn ja rikostutkinnan kohteena olemisen samanaikaisuusvaatimus ei täyty. Tämä muutos työryhmän ehdotukseen arvioitiin poistavan pesänhoitajan salassapitovelvoitteen ja rikosilmoituksen tekemistä koskevan tehtävän välisen jännitteen.

Myös raukeavia konkursseja koskevaa kulukorvaussäännöstä ehdotettiin muutettavaksi. Säännöksen selventämiseksi valtion varoin rikosilmoituksen tekemisestä maksettavasta korvauksesta säädettäisiin omassa momentissa. Säännöksessä säädettäisiin myös korvauksen enimmäismäärästä. Tarkistetun ehdotuksen perustelujen mukaan rikosilmoituksesta valtion varoista maksettava korvaus ei olisi saanut ylittää pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta maksettavaa korvausta, koska pesäluettelon ja velallisselvityksen laatiminen tulisi edelleenkin olla pesänhoitajan ensisijainen tehtävä. Jos ilmoituksen tekeminen olisi vaativampaa kuin pesäluettelon ja velallisselvityksen laatiminen, olisi syytä harkita konkurssin siirtämistä julkisselvitykseen. Siksi korvauksen enimmäismääräksi ehdotettiin 400 euroa. Voimassa olevaa pesänluettelon laatimista ja velallisselvityksen tekemistä koskevaa korvaussäännöstä ei ehdotettu muutettavaksi. Esitysluonnoksessa arvioitiin, että ehdotettu muutos ei aiheuttaisi valtiolle lisäkustannuksia, vaan olisi toteutettavissa nykyisten määrärahojen puitteissa.

Muilta osin työryhmän ehdotusta hallituksen esitykseksi ei ehdotettu muutettavaksi.

Koska jatkovalmistelussa ehdotetut muutokset työryhmän mietinnön ehdotuksiin ei-

vät olleet vähäisiä, toimitettiin tarkistetusta ehdotuksesta uusi lausuntokierros.

Enemmistö lausunnonantajista puolsi vaihtolo-oikeuteen perustuvan itsekriminointisuojauslainsäädännön sisällyttämistä konkurssilakiin.

Tarkistettu ehdotus pesänhoitajalle rikosilmoituksen tekemisestä maksattavasta korvauksesta raukeavissa konkurseissa sai kuitenkin kriittisen vastaanoton. Osa lausunnonantajista katsoi työryhmän alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti, että korvausten maksaminen valtion varoista tulisi jättää konkurssiasiamiehen toimiston tapauskohtaisesti ratkaistavaksi sille myönnettyjen määrärahojen puitteissa. Osa lausunnonantajista puolsi ehdotettua rakennetta, mutta piti enimmäiskorvausta liian alhaisena ja säännöstä jousitamattomana.

Eniten kritiikkiä sai osakseen raukeavissa konkurseissa valtion varoista pesänhoitajalle suoritettavan palkkion ja kulukorvauksen enimmäismäärä. Korvauksia pidettiin liian alhaisina. Lausuntopalautteen perusteella pesänhoitajille valtion varoista maksettavien palkkioiden ja kulukorvausten enimmäismäärää ehdotetaan esityksessä korotettaviksi.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Ehdotuksen toteuttaminen edellyttää, että konkurssin yhteydessä maksettaville palkkioiden ja kulukorvauksille varattua arviomäärärahaa korotetaan. Esitys liittyy vuoden 2013 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Konkurssilaki

4 luku Velallisen asema konkurssissa

5 a §. *Itsekriminointisuoja.* Velallisen asemaa konkurssissa koskevaan 4 lukuun lisätäisiin uusi 5 a §, joka koskee velallisen itsekriminointisuoja. Säännöksessä säädettäisiin siitä, milloin konkurssivelallisella olisi oikeus jättää antamatta konkurssilain 4 luvun 5 §:ssä edellytetyt tietoja pesänhoitajalle. Nykyisin tällaista säännöstä ei konkurssilaisissa ole.

Konkurssilain 4 luvun 5 §:ssä säädetään velallisen myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuudesta. Myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuus on laaja. Sanotun pykälän 2 momentin mukaan velallisen tulee muun muassa huolehtia siitä, että pesänhoitajalla on pääsy velallisen tietojärjestelmiin, ja hänen tulee antaa pesänhoitajalle pesäluettelon laatimista varten tarpeelliset tiedot konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta ja konkurssisaatavista sekä muut pesänhoitajan tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Velallisen on esimerkiksi kirjanpitoaineistonsa lisäksi oma-aloitteisesti annettava pesänhoitajalle tiedot kirjanpidosta puuttuvista asiakirjoista.

Itsekriminointisuoja koskevassa säännöksessä rajoitetaan velallisen myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuutta. Jos velallinen on rikoksesta epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä, hän ei ole velvollinen antamaan pesänhoitajalle tietoja sellaisista tosiseikoista, joihin epäily tai syyte perustuu, vaikka hän konkurssilain 4 luvun 5 §:n nojalla olisikin velvollinen antamaan näitä seikkoja koskevia tietoja.

Ajallisesti itsekriminointisuoja tulisi sovellettavaksi vain tilanteissa, joissa velallista epäillään rikoksesta ja sitä koskeva esitutkinta tai myöhempi rikosprosessin vaihe on vireillä. Jos konkurssivelallinen ei ole epäiltynä rikoksesta, hän ei voisi vedota itsekriminointisuoja koskevaan säännökseen.

Säännös ei anna konkurssivelalliselle oikeutta olla antamasta tietoja teoista tai toimenpiteistä, jotka voisivat täyttää rikoksen tun-

nusmerkistön, mutta joihin liittyen hän ei ole tietoja pyydettyä epäiltynä tai syytetyssä asemassa. Velallinen ei näin ollen voi jättää antamatta pesänhoitajalle puutteellista kirjanpitoaineistoa tai tekaistuja kuitteja sillä perusteella, että niiden luovuttaminen voisi johtaa rikosilmoitukseen ja näin saattaa velallisen syytteen vaaraan.

Säännöstä sovellettaessa velallinen katsoaan olevan epäilty esitutkinnassa, jos hän on tullut tietoiseksi häneen kohdistuneesta rikosepäilystä. Velallinen voidaan katsoa tulle tietoiseksi rikosepäilystä esimerkiksi silloin, kun häntä on esitutkintaviranomaisen toimesta kuulusteltu teosta tai tapahtumasta, johon rikosepäily perustuu.

Jättäessään kertomatta pesänhoitajalle tietoja itsekriminointisuoja koskevan säännöksen perusteella, velallisen olisi yksilöitävä rikosepäily ja sitä koskeva esitutkinta tai syyte.

On mahdollista, että velallinen on epäiltynä rikoksesta, mutta velallinen ei itse ole siitä tietoinen. Näissä tilanteissa säännös ei tulisi käytännössä sovellettavaksi, koska sen soveltaminen perustuu siihen, että velallinen itse ilmoittaa jättävänsä rikosepäilyn perusteella tietoja antamatta. Näissä tapauksissa konkurssimenettelyssä annettujen tietojen hyödyntäminen rikosasiassa velallista vastaan voisi kuitenkin olla ristiriidassa itsekriminointisuoja koskevan periaatteen kanssa. Suoja tulisi näissä tilanteissa toteutettavaksi jälkikäteen todisteen hyödyntämiskiellon kautta.

Velallinen on rikoksesta epäiltynä tai syytettynä kunnes asiassa on annettu lainvoimainen tuomio. Sen jälkeen rikoksesta epäiltynä ollut henkilö ei enää ole syytetyssä asemassa. Tästä seuraa, että tilanteessa, jossa velallista vastaan nostettu syyte on hylätty lainvoiman saaneella tuomiolla, hän olisi tavanomaiseen tapaan myötävaikutus- ja tietojenantovelvollinen konkurssimenettelyssä myös siihen tekoon liittyvistä seikoista, josta hän on ollut syytettynä. Näin olisi myös silloin, kun esitutkinta on päätetty tai asiassa on tehty syyttämättäjättämispäätös.

On mahdollista, että uusien, myöhemmissä konkurssimenettelyssä sanktiouhan alla annettujen tietojen perusteella, esitutkinta voisi

käynnistyä uudelleen tai syyttäjä voisi hakea tuomion purkua laissa säädettyillä edellytyksillä. Tietojen antaminen voisi siten tällaisessa tilanteessa saattaa velallisen uudelleen syytetyn asemaan. Tämä riski ei kuitenkaan vaikuttaisi velallisen velvoitteisiin konkurssissa. Näissä tapauksissa mahdollisuutta hyödyntää uusvanhassa rikosprosessissa velallista vastaan hänen konkurssimenettelyssä antamia tietoja olisi harkittava erikseen ottaen huomioon itsekriminointisuoja koskevan periaatteen.

Vaikka säännös antaa konkurssivelalliselle mahdollisuuden olla kertomatta seikoista, jotka voisivat myötävaikuttaa hänen syyllisyytensä selvittämiseen vireillä olevassa rikosasiassa, se ei antaisi konkurssivelalliselle oikeutta antaa pesähoitajalle vääriä tietoja. Jos velallinen vapaaehtoisesti antaa konkurssilaissa edellytetyjä tietoja, näiden tietojen on oltava totuudenmukaisia.

Tietojen antamisesta kieltäytyminen olisi velallisen oikeus, josta hän voisi myös luopua. Edellytyksenä on kuitenkin, että velallinen tietoja antaessaan on tiennyt olevansa epäiltynä rikoksesta, johon annetut tiedot liittyvät. Jos hän ei ole tiennyt rikosepäilystä, hän ei ole myöskään voinut tietoisesti luopua vaitiolo-oikeudestaan.

Itsekriminointisuoja koskeva säännös ulottuisi vain tietoihin teosta tai toimenpiteistä, joihin velallista vastaan kohdistunut rikosepäily tai syyte perustuu. Velallinen voisi jättää tietoja antamatta vain, jos tiedoilla on merkitystä rikoksen selvittämisen kannalta. Asiaa olisi arvioitava konkurssivelallisen näkökulmasta. Jos velallinen itse katsoo, että tiedot koskevat tekoa, josta hän on rikoksesta epäiltynä ja tiedoilla on rikosepäilyn selvittämisen kannalta merkitystä, hän saisi itsekriminointisuoja koskevan säännöksen nojalla jättää kertomatta sanottuja tietoja pesähoitajalle. Jos kuitenkin myöhemmin kävisi ilmi, että antamatta jätetyillä tiedoilla ei ollut merkitystä epäillyn rikoksen selvittämisen kannalta, ja tämä seikka on sellainen, että velallisen objektiivisesti arvioiden olisi sen itse täytynyt ymmärtää, hänen voitaisiin katsoa syyllistyneen velallisen petokseen vahvistaessaan pesäluettelon oikeaksi.

Jos velallinen on epäiltynä velallisen epärehellisyydestä sillä perusteella, että hän on

aiheuttanut yrityksen maksukyvyttömyyden siirtämällä sen varallisuutta ulkomaille velkojien tavoittamattomiin, hän ei syyllistyisi velallisen petokseen, jos hän vireillä olevaan esitutkintaan tai oikeudenkäyntiin viitaten ei antaisi pesähoitajalle sanottuun tekoon liittyviä tietoja. Itsekriminointisuoja ulottuisi kuitenkin vain varallisuuden siirtämiseen ulkomaille. Muilta osin velallisen myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuus pysyisi konkurssimenettelyssä ennallaan. Jos velallinen on varojen ulkomaille siirtämisen lisäksi siirtänyt varoja sukulaisilleen tai yrityksen tytäryhtiölle, ja sanotut teot mahdollisesti täyttäisivät velallisen epärehellisyyden tunnusmerkistön, hänen olisi luovutettava kaikki näitä tekoja koskevat tiedot pesähoitajalle, jos hän ei ole kysymyksessä olevien tekojen perusteella rikoksesta epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä.

6 §. Pesäluettelon vahvistaminen ja tietojen antaminen. Luvun 6 §:n 1 momenttiin lisätäisiin virke, jonka mukaan velallisen on viimeistään pesäluettelon oikeaksi vahvistamisen yhteydessä ilmoitettava, että hän on 5 a §:n nojalla jättänyt antamatta tietoja pesähoitajalle. Virkkeessä asetettaisiin ajallinen takaraja sille, milloin tietojen antamatta jättämisestä on ilmoitettava.

Kuten edellä 5 a §:n perusteluissa on todettu, momenttiin lisätty virke antaisi konkurssivelalliselle mahdollisuuden olla kertomatta seikoista, jotka voisivat myötävaikuttaa hänen syyllisyytensä selvittämiseen vireillä olevassa rikosasiassa. Säännös ei kuitenkaan antaisi konkurssivelalliselle oikeutta antaa virheellisiä tietoja pesähoitajalle. Jos velallinen pesähoitajalle siitä ilmoittamatta jättäisi kertomatta, ettei hän ole antanut tälle 5 a §:ssä tarkoitettuja tietoja, syyllistyisi velallinen rikoslain 39 luvun 2 tai 3 §:n mukaiseen velallisen petokseen edellyttäen, että rangaistavuuden muut edellytykset täyttyvät. Jotta velallinen ei syyllistyisi velallisen petokseen, hänen olisi kerrottava, ettei anna 5 a §:ssä tarkoitettuja tietoja viimeistään siinä vaiheessa, kun hän vahvistaa pesäluettelon oikeaksi.

Vastaavasti, jos velallinen vapaaehtoisesti antaisi konkurssilaissa edellytetyjä tietoja, näiden tietojen olisi oltava totuudenmukaisia. Jos velallinen syyllisyytensä selvittämisen vaikeuttamiseksi tai mahdollisen muun rikol-

lisen teon paljastumisen estämiseksi antaisi pesänhoitajalle valheellisia tietoja ja näin vahvistaisi virheellisen pesäluettelon oikeaksi, syyllistyisi hän velallisen petokseen.

Säännös velallisen itsekriminointisuojusta rajoittaisi konkurssivelallisen velvollisuutta myötävaikuttaa pesän selvittämiseen ja antaa tietoja pesänhoitajalle ainoastaan siltä osin kuin sanotut tiedot liittyvät tekoon, josta velallinen on esitutkinnassa tai syytteessä. Muiden tietojen osalta velallisen olisi myötävaikutettava pesän selvittämiseen ja hänen olisi myös nykyiseen tapaan vahvistettava pesäluettelo oikeaksi. Jos velallinen laiminlyö 5 §:ssä säädetyn myötävaikutus- tai tietojenantovelvollisuutensa siten, ettei pesänhoitaja kykene hoitamaan tehtävänsä asianmukaisesti tai kieltäytyy vahvistamasta pesäluettelo oikeaksi taikka antamasta 6 §:n nojalla tietoja pesäluettelo varten, tuomioistuimen on pesänhoitajan vaatimuksesta määrättävä velallinen sakon uhalla täyttämään velvollisuutensa. Jollei velallinen viivytyksettä täytä velvollisuuttaan, hänet on tuomittava uhkasakkoon.

Jos velallinen uhkasakosta huolimatta jatkaa niskoitteluaan, tuomioistuin voi pesänhoitajan vaatimuksesta määrätä velallisen vankeuteen, kunnes hän täyttää velvollisuutensa. Näitä pakkokeinoja velallista vastaan voitaisiin edelleen käyttää.

Selvyyden vuoksi pykälän 2 momentissa mainittaisiin erikseen, ettei velallista voida velvoittaa antamaan 5 a §:ssä tarkoitettuja tietoja. Tästä seuraa myös, ettei sanottuja pakkokeinoja voida näiden tietojen osalta kohdistaa konkurssivelalliseen.

Tietojenantovelvollisuutta koskevan rajoituksen sovellettavaksi tuleminen edellyttää, että velallinen itse ilmoittaisi pesänhoitajalle, ettei anna häneltä pyydettyjä tietoja 5 a §:n perusteella. Velallisen on tällöin myös kerrottava, mihin rikosepäilyyn sanotut tiedot liittyvät. Se, että velallinen yksilöimättä häneen kohdistunutta rikosepäilyä ilmoittaa, että kysymyksessä on itsekriminointisuojustilanne, ei riittäisi suojan sovellettavaksi tulemiselle.

7 luku Menettely tuomioistuimessa

10 §. *Syyttäjän asema asian käsittelyssä.* Säännös kumottaisiin tarpeettomana. Syyttäjä ei enää osallistuisi konkurssiasian istuntoon.

9 luku Konkurssipesän selvitys ja velallisen kirjanpito

2 §. *Velallisselvitys.* Pykälän 3 momenttia muutettaisiin niin, että velallisselvitys toimitettaisiin syyttäjälle vain pyynnöstä. Syyttäjällä olisi aina oikeus pyytää velallisselvitystä, ja se olisi hänelle tällöin toimitettava.

10 luku Konkurssin raukeaminen

1 §. *Konkurssin raukeamisen edellytykset.* Konkurssilain 10 luvun ja 1 §:n otsikon paikkaa vaihdettaisiin. Näin otsikointi vastaisi paremmin pykälien sisältöä ja luvun rakennetta.

5 §. *Valtion varoista pesänhoitajalle maksettava korvaus.* Pykälän 1 momenttia tarkistettaisiin siten, että pesänhoitajalle valtion varoista maksettavaa palkkiota ja korvausta pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta korotettaisiin enintään 1 000 euroon. Korvausta maksettaisiin valtion varoista vain siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkkioon ja korvaukseen.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan raukeavissa konkurssissa pesänhoitajalle voitaisiin valtion varoista maksaa palkkiota ja kulujen korvausta rikosepäilyyn perustuvan tutkintapyynnön tekemiseen liittyvästä lisätyöstä. Korvauksen maksamisesta päätettäisiin konkurssin raukeamisen yhteydessä. Sitä maksettaisiin vain siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät siihen riittäisi. Valtion varoista maksettavan korvauksen enimmäismäärä olisi 600 euroa.

Käytännössä ehdotuksesta seuraisi, että tilanteessa, jossa konkurssi raukeaa varojen puutteeseen, pesänhoitajalla olisi oikeus korvaukseen tutkintapyynnön laatimisesta.

Muutos ei vaikuttaisi 5 §:n 1 momentissa säädettyyn pesänhoitajan oikeuteen saada palkkiota ja kustannusten korvausta pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta valtion varoista enintään 1 000 euroa siltä osin

kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkki-
oon ja korvaukseen.

Konkurssi raukeaa, kun konkurssipesän va-
rat eivät riitä konkurssimenettelyn kustan-
nuksiin, eikä velkojista kukaan ota vastata-
keen menettelyn kuluista. Jos konkurssi-
pesällä on varoja, tulee pesänhoitajan kulut ja
palkkio maksaa näistä varoista. Jos oletetaan,
että raukeavassa konkurssissa pesällä on va-
roja 50 euroa pankkitilillä, pesänhoitajan
palkkio maksettaisiin ensisijaisesti näistä va-
roista. Koska varat eivät käytännössä riitä
kattamaan pesänhoitajan kuluja ja palkkiota,
pesänhoitajalla on oikeus saada korvausta
valtion varoista siten, että hänelle maksettava
palkkio ja kulukorvaus ovat yhteensä
1 000 euroa. Valtion varoista maksetaan erotus.

Jos pesänhoitaja edellä kuvatussa tilantees-
sa olisi tehnyt myös rikosilmoituksen ja siitä
olisi aiheutunut lisätyötä, hänelle voitaisiin
tämän lisätyön korvaamiseksi maksaa valtion
varoista enintään 600 euroa. Jos lisätyötä oli-
si esimerkkitapauksessa aiheutunut 150 eu-
ron edestä, myös tämä korvattaisiin valtion
varoista.

Jotta korvauksen määrääminen ei tarpeet-
tomasti kuormittaisi käräjäoikeuksia, olisi
tarkoituksenmukaista, että pesänhoitaja, joka
raukeavassa konkurssissa on tehnyt ri-
kosepäilyä perusteella tutkintapyynnön, las-
kussaan eritteli siltä osin palkkio ja kulut
perustuvat perusluekseen ja velallisselvityk-
sen laatimiseen ja siltä osin rikosilmoituk-
sen tekemiseen. Konkurssiain neuvottelu-
kunta voisi antaa asiaa koskevan suosituksen.

On tarkoituksenmukaista, että pesän asioi-
hin jo valmiiksi perehtynyt pesänhoitaja tee-
kee ilmoituksen havaitsemistaan epäilyistä
poliisille. Palkkio ja korvaus rikosilmoituk-
sen tekemisestä maksettaisiin, jos pesänhoi-
taja olisi rikosepäilytapauksessa nykyistä
käytäntöä yksityiskohtaisemmin selvittänyt
konkurssiin ajautuneen yrityksen toimintaa ja
tehnyt ilmoituksen epäilyistä rikoksesta po-
liisille ehdotetun 14 luvun 5 §:n 4 momentin
mukaisesti. Monesti rikosilmoituksen teke-
minen ei kuitenkaan edellytä nykyistä käy-
töntä yksityiskohtaisempia selvityksiä. Ole-
tettavaa on, että osassa tapauksista olisi riit-
tävää, että velallisselvitys muunnettaisiin ri-

kosilmoituksen muotoon. Tämä ei edellyttäisi
pesänhoitajalta merkittävää lisätyötä.

Jos konkurssipesässä olisi riittävästi varoja
pesänhoitajan palkkion ja kulujen korvaami-
seen, myös raukeavassa konkurssissa selvi-
tystyöstä ja mahdollisesta rikosepäilyä kos-
kevan ilmoituksen tekemisestä maksettaisiin
tuomioistuimen päätöksellä palkkiota ja kor-
vausta tavanomaiseen tapaan. Tämä on pe-
rusteltua, koska rikosilmoituksen tekeminen
kuuluu jo nyt 14 luvun 5 §:n 1 momentin
4 kohdan mukaan pesänhoitajan tehtäviin.

Uuden säännöksen tarkoituksena on, että
pesän varojen riittämättömyyden vuoksi ri-
kosepäilyt eivät jäisi selvittämättä. Säännök-
sestä ei kuitenkaan seuraisi, että pesänhoi-
tajalla rikosilmoituksen tehdessään olisi ehdo-
ton oikeus palkkion ja korvauksen saamiseen
valtion varoista. Tutkintapyyntö tulisi tehdä,
kun se on tarpeen ja ainoastaan tällöin ilmoi-
tusta varten tehdystä lisätyöstä maksettaisiin
korvausta. Konkurssiain neuvottelukunta
voisi antaa suosituksen tutkintapyynnön te-
kemisestä ja korvausperusteista.

Koska uusi momentti ehdotetaan sijoitetta-
vaksi pykälän 1 ja 2 momenttien väliin, py-
kälän voimassa oleva 2 momentti siirtyisi
muuttumattomana 3 momentiksi.

11 luku **Julkisselvitys**

2 §. *Julkisselvitykseen siirtymisen vaikutuk-
set.* Pykälän 1 momentissa säädetään julkis-
selvitykseen siirtymisen oikeusvaikutuksista.
Käytännössä on toisinaan ollut epäselvyyttä
siitä, käyttääkö julkisselvittäjä, pesänhoitajan
määräyksen ja velkojien päätösvallan laka-
tessa, yksinomaista päätösvaltaa. Näin asian
tarkoitetaan olevan, koska muutoin julkissel-
vitykseen siirrettyssä pesässä kukaan ei käyt-
täisi selkeää päätösvaltaa. Tästä syystä mo-
menttiin otettaisiin nimenomainen säännös,
jonka mukaan julkisselvityksessä olevan
konkurssipesän hallintoa hoitaa ja päätösval-
taa käyttää julkisselvittäjä.

14 luku **Konkurssipesän hallinto**

5 §. *Pesänhoitajan tehtävät.* Pykälän
4 momentiksi otettaisiin uusi säännös, jonka
mukaan, jos on syytä epäillä, että velallinen
on saattanut syyllistyä velkojia vastaan teh-

tyyn rikokseen, kirjanpitorikokseen tai muihin sellaiseen elinkeinotoiminnassa tehtyyn rikokseen, jolla saattaa olla velkojien maksunsaannin tai pesän selvityksen kannalta vähäistä suurempi merkitys, pesänhoitajan tulisi tarvittaessa tehdä rikosepäilyistä ilmoitus poliisille. Säännöksellä pyritään yleisperusteluissa kuvatulla tavalla siihen, että päävastuu konkurssipesiin liittyvissä rikosepäilyissä kuuluisi nykyistä selvemmin pesänhoitajalle ja konkurssiasiamiehen toimistolle. Keskeinen kriteeri sille, tekeekö pesänhoitaja ilmoituksen rikosepäilyistä, on se, edellyttäkö velkojien etu asian selvittämistä esitutkinnassa. Vähäpätöisiin epäselvyyksiin ei ole tarkoituksenmukaista rikosvastuun toteutumisenkaan kannalta reagoida.

Ilmoituksen tekeminen ei olisi yleensä tarpeen silloin, kun rikoksella on yksittäinen asianomistaja. Esimerkiksi verorikoksista ilmoituksen tekeminen ei lähtökohtaisesti olisi pesänhoitajan tehtävä, koska näiden ilmoitusten tekeminen käytännössä kuuluu verohallinnon vastuualueelle ja asian järjestäminen muulla tavalla ei olisi tarkoituksenmukaista. Tyypillinen ilmoitettava rikosepäily voisi koskea rikoslain 39 luvussa tarkoitettua velallisen epärehellisyttä, velallisen petosta ja velkojansuosintaa. Myös esimerkiksi mahdollisesta rahanpesusta tai liiketoimintakiellon rikkomisesta ilmoitus tulisi lähtökohtaisesti tehdä, koska tällaiset rikokset saattavat muutoin jäädä pimentoon. Pesänhoitaja voisi tällaisissa tapauksissa myös ottaa yhteyttä konkurssiasiamiehen toimistoon. Konkursiasiaian neuvottelukunta antaisi suosituksia siitä, minkälaisista ehdotetussa pykälässä tarkoitetuista rikosepäilyistä ilmoitus on tarkoituksenmukaista tehdä.

Pesänhoitajan tulisi tarvittaessa tehdä ilmoitus myös, jos hän epäilee, että velallinen on salannut tietoja tai antanut virheellisiä tietoja pesäluettelon laatimista varten. Velallisella olisi oikeus jättää antamatta tietoja, jotka liittyvät tekoon, josta hän on rikoksesta epäiltynä. Muiden tietojen osalta velallisella olisi tavanomainen velvollisuus pysyä totuudessa. Jos pesänhoitajalle annetut tiedot eivät vastaisi totuutta, velallinen saattaisi syyllistyä velallisen petokseen. Jos tällainen epäily herää, pesänhoitaja yleensä tekisi ilmoituksen asiasta poliisille.

Jos epäillyn rikoksen kohteena oleva varallisuuden määrä on niin vähäinen, ettei sen palauttamisella pesään ole sanottavaa merkitystä velkojien maksunsaannin kannalta, tai jos asia olisi muutoin vähämerkityksellinen, ilmoitusta ei tehtäisi. Tarkoitus ei ole rasittaa esitutkintaviranomaisia vähäpätöisiä asioita koskevilla ilmoituksilla. Palautettavan summan merkitystä arvioitaessa olennaista olisi palautettava kokonaismäärä, ei sen vaikutus yksittäisten velkojien jako-osuuden suuruuteen.

Ilmoitus tulisi tarvittaessa tehdä myös, kun sillä on pesänselvityksen kannalta merkitystä. Kirjanpitorikoksista pesänhoitaja yleensä ilmoittaisi poliisille, mutta myös mahdollisesta muun tyyppisestä rikoksesta, kuten rekisterimerkintärikoksesta, jonka selvittäminen edesauttaa pesän selvittämistä, tulisi tarvittaessa tehdä ilmoitus. Epäselvissä tapauksissa pesänhoitaja voisi ennen tutkintapyynnön tekemistä olla yhteydessä konkurssiasiamiehen toimistoon. Jos pesänhoitaja katsoo, ettei tutkintapyyntöä tarvita, konkurssiasiamies voisi toimia asiassa itse ja tehdä tutkintapyynnön.

Rikosilmoituksen tekemisestä pesänhoitajalle valtion varoista maksettavasta palkkiosta ja korvauksesta raukeavassa konkurssissa säädettäisiin konkurssilain 10 luvun 5 §:n 2 momentissa.

1.2 Laki takaisinsaannista konkurssipesään

24 §. *Kanteen vireillepano.* Voimassa olevan lain mukaan takaisinsaantikanne on pantava vireille kuuden kuukauden kuluessa palkalletulopäivästä (valvontapäivä). Yleisperusteluissa todetulla tavalla tämä kanneajan alkamisajankohdan määrittely ei ole onnistunut. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että takaisinsaantikanne tulisi panna vireille vuoden kuluessa konkurssin alkamisesta. Konkurssi alkaa konkurssilain 1 luvun 4 §:n mukaan silloin, kun velallinen asetetaan tuomioistuimen päätöksellä konkurssiin.

Momentissa säilyisi edelleen säännös siitä, että kanne voidaan panna vireille vielä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun konkurssin

sipesä havaitsi takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on vahvistettu, kuitenkin aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta 2013.

Konkurssilain muuttamisesta ja takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain muuttamisesta annettuja lakeja ei sovellettaisi silloin, kun konkurssi on alkanut ennen saottujen lakien voimaantuloa.

3 Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys

Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaaleen turvaama oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin katsotaan sisältävän periaatteen itsekriminointisuoja. Itsekriminointisuoja koskevalla lakiehdotuksella turvataisiin suojan toteutuminen konkurssimenettelyssä.

Säännöksessä määritettäisiin itsekriminointisuojaan ulottuvuus konkurssimenettelyssä. Tämä on tarpeen, koska ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, johon myös korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö osin perustuu, on luonteeltaan kasuistinen, minkä vuoksi siitä on vaikea johtaa yleistä oikeusohjetta.

Eräs niistä seikoista, joilla on merkitystä ihmisoikeustuomioistuimen ratkaistessa kansalliseen menettelyyn liittyvää valitusasiaa, on kansallisen lain sisältö. Jos konkurssilaki jätettäisiin vaihtelu-oikeuden osalta avoimeksi, vaikeuttaisi se lain soveltamista käytännössä.

Ehdotettavan säännöksen mukaan tilanteessa, jossa velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta, hän ei olisi velvollinen antamaan pesähoitajalle konkurssilain edellyttämiä tietoja niistä seikoista, joihin epäily tai syyte perustuu. Velallisella olisi viimeistään pesäluettelon vahvistamisen

yhteydessä ilmoitettava pesähoitajalle, ettei hän ole edellä tarkoitettuja tietoja antanut ja sanottu ilmoitus liitettäisiin pesäluetteluun. Tämän jälkeen velallinen vahvistaisi pesäluettelon oikeaksi tavanomaiseen tapaan.

Jos velallinen vahvistaisi puutteellisen tai virheellisen pesäluettelon oikeaksi ilmoittamatta, ettei rikosepäilyyn liittyviä tietoja ole annettu, olisi teko rangaistava velallisen peitoksena. Myös valheellisten tietojen ilmoittaminen olisi rangaistavaa.

Ehdotuksesta seuraisi, ettei tietojen hyödyntämiskiellosta ole tarpeen säätää konkurssilaisissa. Jos velallinen vapaaehtoisesti antaa konkurssimenettelyssä epäiltyyn rikokseen liittyviä tietoja, voinee niitä hyödyntää myös rikosprosessissa.

Itsekriminointisuoja koskevan säännöksen sovellettavaksi tuleminen edellyttäisi, että esitutkinta tai rikossyyte olisi vireillä samanaikaisesti konkurssimenettelyn kanssa. Itsekriminointisuoja koskisi vain tietoja, jotka liittyvät velalliseen kohdistuvaan rikosepäilyyn. Se, että konkurssimenettelyssä esille tulevat tiedot voisivat velallisen näkemyksen mukaan johtaa esitutkintaan ja syytteesen, ei vapauttaisi velallista tavanomaisesta tietojenanto- ja myötävaikutusvelvollisuudesta. Rajaus on keskeinen, sillä muuten säännöksestä olisi johdettavissa velalliselle yleinen siviili- ja rikosoikeudellinen koskemattomuus sellaisten tekojen suhteen, jotka hän itse arvioisi rikoksiksi. Tämä estäisi velkojia saamasta suorituksia konkurssipesästä ja käytännössä myös rikosvastuun toteutumista konkurssin yhteydessä ilmi tulleista talousrikoksista.

Ehdotettavat lait ovat perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa sopusoinnussa. Lait voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**konkurssilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan konkurssilain (120/2004) 7 luvun 10 §,
muutetaan 4 luvun 6 §:n 1 ja 2 momentti, 9 luvun 2 §:n 3 momentti, 10 luvun ja sen 1 §:n
 otsikko, 10 luvun 5 § ja 11 luvun 2 §:n 1 momentti, sekä
lisätään 4 lukuun uusi 5 a § ja 14 luvun 5 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

4 luku

Velallisen asema konkurssissa

5 a §

Itsekriminointisuoja

Jos velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta, hän ei ole velvollinen antamaan pesänhoitajalle 5 §:ssä tarkoitettuja tietoja niistä seikoista, joihin epäily tai syyte perustuu.

vakuutuksellaan pesäluettelo oikeaksi. Velallinen voidaan vastaavasti velvoittaa antamaan muita kuin 5 a §:ssä tarkoitettuja tietoja pesäluettelo varten. Jollei velallinen ole allekirjoituksellaan vahvistanut pesäluettelo oikeaksi, velallinen voidaan velvoittaa edellä säädetyin tavoin vahvistamaan pesäluettelo valallaan tai vakuutuksellaan konkurssin päätyttyäkin. Mitä tässä momentissa säädetään pesäluettelosta, koskee kuolinpesän konkurssissa perukirjaa ja tietojen antamista sitä varten.

6 §

Pesäluettelon vahvistaminen ja tietojen antaminen

Velallisen on vahvistettava allekirjoituksellaan pesäluettelo oikeaksi. Jos velallinen ei voi sellaisenaan vahvistaa pesäluettelo oikeaksi, hänen tulee esittää tai liittää siihen tarpeellisiksi katsomansa täydennykset, oikaisut ja muut huomautukset. Jos velallinen on 5 a §:n nojalla jättänyt antamatta tietoja, tulee velallisen ilmoittaa tästä viimeistään pesäluettelon oikeaksi vahvistamisen yhteydessä.

Pesänhoitajan vaatimuksesta tuomioistuim voi määrätä, että velallisen on pesäluettelon allekirjoittamisen sijasta saavuttava tuomioistuimeen ja siellä vahvistettava valallaan tai

9 luku

Konkurssipesän selvitys ja velallisen kirjanpito

2 §

Velallisselvitys

Pesänhoitajan on toimitettava velallisselvitys velalliselle ja suurimmille velkojille sekä pyynnöstä muillekin velkojille, esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle.

10 luku

Konkurssin raukeaminen

1 §

Konkurssin raukeamisen edellytykset

5 §

Valtion varoista pesänhoitajalle maksettava korvaus

Pesänhoitajalle maksetaan palkkiona ja kustannusten korvauksena pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta valtion varoista enintään 1 000 euroa ja vain siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkki-oon ja korvaukseen.

Jos pesänhoitaja tekee 14 luvun 5 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn perustuvan ilmoituksen poliisille, hänelle voidaan siihen liittyvästä lisätyöstä maksaa valtion varoista palkkiota ja kustannusten korvausta enintään 600 euroa. Palkkiota ja korvausta maksetaan valtion varoista vain siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkki-oon ja korvaukseen.

Jos konkurssi jatkuu julkisselvityksenä, konkurssiasiamies voi päättää, että pesänhoitajalle kuuluva pesän varoista otettava korvaus maksetaan valtion varoista, jos se on tarkoituksenmukaista julkisselvityksen toteuttamiseksi. Pesänhoitajan on tällöin luovutettava pidättämänsä konkurssipesään kuuluva omaisuus julkisselvittäjälle.

11 luku

Julkisselvitys

2 §

Julkisselvitykseen siirtymisen vaikutukset

Kun päätös julkisselvitykseen siirtymisestä on tehty, pesänhoitajan määräys ja velkojen päätösvalta konkurssissa lakkaavat. Julkisselvityksessä olevan konkurssipesän hallintoa hoitaa ja päätösvaltaa käyttää konkurssiasiamiehen määräämä, pesänhoitajan kel- poisuuden täyttävä henkilö (*julkisselvittäjä*), jonka haltuun konkurssipesään kuuluva omaisuus on luovutettava.

14 luku

Konkurssipesän hallinto

5 §

Pesänhoitajan tehtävät

Jos on syytä epäillä, että velallinen on saatanut syyllistyä velkojia vastaan tehtyyn rikokseen, kirjanpitorikokseen tai muuhun sellaiseen elinkeinotoiminnassa tehtyyn rikokseen, jolla saattaa olla velkojen maksunsaannin tai pesän selvityksen kannalta vä- häistä suurempi merkitys, pesänhoitajan tulee tarvittaessa tehdä rikosepäilystä ilmoitus poliisille.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Ennen tämän lain voimaantuloa alkanee- seen konkurssiin sovelletaan tämän lain voi- maan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki**takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 24 §:n 1 momentti seuraavasti:

24 §

Kanteen vireillepano

Takaisinsaantikanne on pantava vireille vuoden kuluessa konkurssin alkamisesta. Kanne voidaan kuitenkin panna vireille vielä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun kon-

kurssipesä havaitsi takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa alkaneeseen konkurssiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 17 päivänä syyskuuta 2012

Pääministerin sijainen, valtiovarainministeri

JUTTA URPILAINEN

Oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson*

*Liitteet
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

konkurssilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan konkurssilain (120/2004) 7 luvun 10 §,
muutetaan 4 luvun 6 §:n 1 ja 2 momentti, 9 luvun 2 §:n 3 momentti, 10 luvun ja sen 1 §:n
otsikko, 10 luvun 5 § ja 11 luvun 2 §:n 1 momentti, sekä
lisätään 4 lukuun uusi 5 a § ja 14 luvun 5 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 luku

Velallisen asema konkurssissa

5 a §

Itsekriminointisuoja

Jos velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta, hän ei ole velvollinen antamaan pesänhoitajalle 5 §:ssä tarkoitettuja tietoja niistä seikoista, joihin epäily tai syyte perustuu.

6 §

Pesäluettelon vahvistaminen ja tietojen antaminen

Velallisen on vahvistettava allekirjoituksellaan pesäluettelo oikeaksi. Jos velallinen ei voi sellaisenaan vahvistaa pesäluettelo oikeaksi, hänen tulee esittää tai liittää siihen tarpeellisiksi katsomansa täydennykset, oikaisut ja muut huomautukset.

Pesänhoitajan vaatimuksesta tuomioistuim voi määrätä, että velallisen on pesäluettelon allekirjoittamisen sijasta saavuttava tuomioistuimeen ja siellä vahvistettava valallaan tai vakuutuksellaan pesäluettelo oikeaksi. Velallinen voidaan vastaavasti velvoittaa antamaan tietoja pesäluettelo varten. Jollei velallinen ole allekirjoituksellaan vahvistanut pesäluet-

6 §

Pesäluettelon vahvistaminen ja tietojen antaminen

Velallisen on vahvistettava allekirjoituksellaan pesäluettelo oikeaksi. Jos velallinen ei voi sellaisenaan vahvistaa pesäluettelo oikeaksi, hänen tulee esittää tai liittää siihen tarpeellisiksi katsomansa täydennykset, oikaisut ja muut huomautukset. *Jos velallinen on 5 a §:n nojalla jättänyt antamatta tietoja, tulee velallisen ilmoittaa tästä viimeistään pesäluettelon oikeaksi vahvistamisen yhteydessä.*

Pesänhoitajan vaatimuksesta tuomioistuim voi määrätä, että velallisen on pesäluettelon allekirjoittamisen sijasta saavuttava tuomioistuimeen ja siellä vahvistettava valallaan tai vakuutuksellaan pesäluettelo oikeaksi. Velal-

teloja oikeaksi, velallinen voidaan velvoittaa edellä säädetyin tavoin vahvistamaan pesäluettelo valallaan tai vakuutuksellaan konkurssin päätyttyäkin. Mitä tässä momentissa säädetään pesäluettelosta, koskee kuolinpesän konkurssissa perukirjaa ja tietojen antamista sitä varten.

linen voidaan vastaavasti velvoittaa antamaan *muuta kuin 5 a §:ssä tarkoitettuja* tietoja pesäluettelo varten. Jollei velallinen ole allekirjoituksellaan vahvistanut pesäluettelo oikeaksi, velallinen voidaan velvoittaa edellä säädetyin tavoin vahvistamaan pesäluettelo valallaan tai vakuutuksellaan konkurssin päätyttyäkin. Mitä tässä momentissa säädetään pesäluettelosta, koskee kuolinpesän konkurssissa perukirjaa ja tietojen antamista sitä varten.

7 luku

Menettely tuomioistuimessa**10 §*****Syyttäjän asema asian käsittelyssä***

Syyttäjällä on konkurssia koskevassa asiassa virkansa puolesta oikeus tutustua oikeudenkäyntiaineistoon sekä olla läsnä istuntonkäsittelyssä ja esittää siinä kysymyksiä.

(kumotaan)

9 luku

Konkurssipesän selvitys ja velallisen kirjanpito

2 §

Velallisselvitys

2 §

Velallisselvitys

Pesänhoitajan on toimitettava velallisselvitys *syyttäjälle* ja velalliselle sekä suurimmille velkojille ja pyynnöstä muillekin velkojille. *Pyynnöstä velallisselvitys on toimitettava myös esitutkintaviranomaiselle.*

Pesänhoitajan on toimitettava velallisselvitys velalliselle ja suurimmille velkojille sekä pyynnöstä muillekin velkojille, *esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle.*

10 luku

Konkurssin raukeamisen edellytykset

1 §

Konkurssin raukeaminen

5 §

Valtion varoista pesähoitajalle maksettava korvaus

Pesähoitajalle maksetaan palkkiona ja kustannusten korvauksena pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta valtion varoista enintään 500 euroa ja vain siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkkioon ja korvaukseen.

Jos konkurssi jatkuu julkisselvityksenä, konkurssiasiamies voi päättää, että pesähoitajalle kuuluva pesän varoista otettava korvaus maksetaan valtion varoista, jos se on tarkoituksenmukaista julkisselvityksen toteuttamiseksi. Pesähoitajan on tällöin luovutettava pidättämänsä konkurssipesään kuuluva omaisuus julkisselvittäjälle.

10 luku

Konkurssin raukeaminen

1 §

Konkurssin raukeamisen edellytykset

5 §

Valtion varoista pesähoitajalle maksettava korvaus

Pesähoitajalle maksetaan palkkiona ja kustannusten korvauksena pesäluettelon ja velallisselvityksen laatimisesta valtion varoista enintään 1 000 euroa ja vain siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkkioon ja korvaukseen.

Jos pesähoitaja tekee 14 luvun 5 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn perustuvan ilmoituksen poliisille, hänelle voidaan siihen liittyvästä lisätyöstä maksaa valtion varoista palkkiota ja kustannusten korvausta enintään 600 euroa. Palkkiota ja korvausta maksetaan valtion varoista vain siltä osin kuin konkurssipesän varat eivät riitä palkkioon ja korvaukseen.

Jos konkurssi jatkuu julkisselvityksenä, konkurssiasiamies voi päättää, että pesähoitajalle kuuluva pesän varoista otettava korvaus maksetaan valtion varoista, jos se on tarkoituksenmukaista julkisselvityksen toteuttamiseksi. Pesähoitajan on tällöin luovutettava pidättämänsä konkurssipesään kuuluva omaisuus julkisselvittäjälle.

11 luku

Julkisselvitys

2 §

Julkisselvitykseen siirtymisen vaikutukset

Kun päätös julkisselvitykseen siirtymisestä on tehty, pesähoitajan määräys ja velkojen päätösvalta konkurssissa lakkaavat. Julkisselvityksessä olevan konkurssipesän hallintoa

2 §

Julkisselvitykseen siirtymisen vaikutukset

Kun päätös julkisselvitykseen siirtymisestä on tehty, pesähoitajan määräys ja velkojen päätösvalta konkurssissa lakkaavat. Julkisselvityksessä olevan konkurssipesän hallintoa

hoitaa konkurssiasiamiehen määräämä, pesänhoitajan kelpoisuuden täyttävä henkilö (*julkisselvittäjä*), jonka haltuun konkurssipesään kuuluva omaisuus on luovutettava.

hoitaa ja päätösvaltaa käyttää konkurssiasiamiehen määräämä, pesänhoitajan kelpoisuuden täyttävä henkilö (*julkisselvittäjä*), jonka haltuun konkurssipesään kuuluva omaisuus on luovutettava.

14 luku

Konkurssipesän hallinto

5 §

Pesänhoitajan tehtävät

5 §

Pesänhoitajan tehtävät

Jos on syytä epäillä, että velallinen on saattanut syyllistyä velkojia vastaan tehtyyn rikokseen, kirjanpitorikokseen tai muuhun sellaiseen elinkeinotoiminnassa tehtyyn rikokseen, jolla saattaa olla velkojien maksunsaannin tai pesän selvityksen kannalta vähäistä suurempi merkitys, pesänhoitajan tulee tarvittaessa tehdä rikosepäilystä ilmoitus poliisille.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Ennen tämän lain voimaantuloa alkanee-
seen konkurssiin sovelletaan tämän lain voi-
maan tullessa voimassa olleita säännöksiä.*

2.

Laki**takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 24 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Kanteen vireillepano

Kanteen vireillepano

Takaisinsaantikanne on pantava vireille kuuden kuukauden kuluessa paikalletulopäivästä. Kanne voidaan kuitenkin panna vireille vielä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun konkurssipesä havaitsi takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.

Takaisinsaantikanne on pantava vireille vuoden kuluessa *konkurssin alkamisesta*. Kanne voidaan kuitenkin panna vireille vielä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun konkurssipesä havaitsi takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Ennen tämän lain voimaantuloa alkanee-
seen konkurssiin sovelletaan tämän lain voi-
maan tullessa voimassa olleita säännöksiä.*